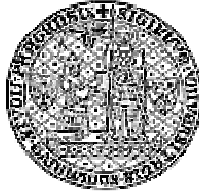

**FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE,
INSTITUT MEZINÁRODNÍCH STUDIÍ**

„Role Labouristické strany v procesu devoluce ve Skotsku mezi roky 1964 až 1997“

Bakalářská práce

Autor: Martina Hátleová

Obor studia: Mezinárodní teritoriální
studia

Ročník: Třetí /6.semestr/

Vedoucí bakalářské práce: PhDr.Zuzana Kasáková

Datum odevzdání: 22.05.2006

Prohlášení:

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma: „Role Labouristické strany v procesu devoluce ve Skotsku mezi roky 1964 a 1997“ jsem vypracovala samostatně. Použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v přiloženém seznamu literatury.

V Praze dne 8.5.2006

Martina Hátleová

OBSAH

ÚVOD	4
I. POSTOJ LABOURISTICKÉ STRANY K DEVOLUCI MEZI LETY 1900 A 1964	9
II. VÁHAVÁ ŠEDESÁTÁ A ZLOMOVÁ SEDMDESÁTÁ LÉTA	
1. Šedesátá léta a nárůst nacionalismu.....	13
1.1 Ústavní výbor versus Královská komise o konstituci.....	16
2. Počátek sedmdesátých let: objevení ropy a vstup VB do Evropského společenství.....	19
3. Labouristé a dvojí všeobecné volby v roce 1974.....	22
4. Zákon o Skotsku 1978.....	26
4.1. Kampaň 1979.....	29
4.2. Referendum	31
III. TRNITÁ CESTA K CÍLI	
1. Labouristé v první polovině osmdesátých let.....	34
2. Kampaň za skotské shromáždění.....	38
3. Všeobecné volby 1987 a „Doomsday Scenario“.....	39
3.1. Prohlášení práv Skotska a doplňkové volby v Govanu.....	41
4. Skotské ústavodárné shromáždění.....	43
5. Devoluční politika labouristů pod vedením T. Blaira a všeobecné volby 1997.....	48
5.1. Kampaň a úspěšné referendum 1997.....	50
ZÁVĚR	53
PŘÍLOHY	57
BIBLIOGRAFIE	63
SUMMARY	67

ÚVOD

Zaměření práce

Skotské požadavky na vlastní samosprávu se datují již od konce devatenáctého století, kdy s touto myšlenkou poprvé vystoupil William Gladstone. Ten v roce 1879 hovořil o tzv. domácí vládě pro všechny (*Home Rule all-round* neboli také *devolution all-round*), tedy pro Irsko, Skotsko, Wales a Anglii. Gladstone navrhoval vytvoření politických orgánů v těchto zemích, při zachování svrchovaného britského parlamentu. Ačkoli se svým návrhem neuspěl, lze se od této doby setkat s nejrůznějšími návrhy a projekty na ustavení takových orgánů. Nejčastěji se v této souvislosti hovoří o *home rule*¹ nebo devoluci.

Devoluce, tak jak ji definuje jeden z předních anglických odborníků na tuto problematiku Vernon Bogdanor, spočívá v přenesení pravomocí z vyššího politického orgánu na nižší. Bogdanor současně zdůrazňuje, že se nejedná o federalizaci, jelikož nadřazenost centrálního parlamentu zůstává zachována a nedochází k rozdělení pravomocí mezi centrum a regionální orgány, ale k jejich přenesení.²

Skotský národ existoval již před vznikem Unie v roce 1707 a jako takový přetrval v rámci Spojeného království až do dnešní doby na základě oddělených vzdělávacích, církevních a právních institucí. I díky těmto odlišnostem, které posilovaly skotskou identitu, se ve Skotsku od konce devatenáctého století rozběhla debata o devoluci. Ta vyvrcholila v posledních třech dekádách dvacátého století a byla završena ustavením skotského parlamentu v roce 1999.

Cílem této práce je analyzovat roli Labouristické strany v procesu devoluce ve Skotsku v období mezi roky 1964 a 1997. Rok 1964 byl zvolen v souvislosti s volebním vítězstvím

¹ *Home rule*, neboli domácí vláda, označuje snahu o vytvoření takového politického orgánu, který by dané oblasti poskytl vlastní samosprávu. Rovná L., *Kdo vládne Británii?* (Praha, Sociologické nakladatelství Slon, 2004), s. 29.

² Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom* (Oxford, Oxford University Press, 2001), s. 2-3.

labouristů, kteří byli navíc od této doby nuceni reagovat na rostoucí skotský politický nacionalismus.

Předmětem zkoumání jsou nejen labouristické devoluční návrhy a postoje, ale i míra angažovanosti strany v této problematice. Jelikož se ale tato míra v průběhu zkoumaného období měnila, je kladen důraz i na objasnění příčin změn labouristické politiky. V této souvislosti je především zkoumána otázka vlivu skotského politického nacionalismu na devoluční politiku labouristů.

Rozvržení práce

První část práce je krátkým historickým exkurzem do postojů Labouristické strany od doby jejího vzniku do počátku šedesátých let. Cílem této kapitoly není zmapovat veškeré její aktivity v průběhu tohoto období, ale podat stručný přehled jejích postojů k devoluci. Pro pochopení výchozích pozic labouristů v šedesátých letech je důležité seznámit se s jejich názory na devoluci po druhé světové válce. Z jakých důvodů se strana od devoluce, kterou dříve podporovala, v této době odvrátila.

Ve druhé části práce je úvodní kapitola věnována rostoucímu politickému nacionalismu v šedesátých letech ve Skotsku. Zkoumá nejen jeho příčiny, ale především dopady na devoluční politiku Labouristické strany. V této souvislosti je pozornost věnována volebním úspěchům Skotské národní strany (*Scottish National Party, SNP*) v roce 1967. V návaznosti na tuto událost je jedna kapitola věnována činnosti labouristické Královské komisi o konstituci (*Royal Commission on Constitution*) a konzervativnímu ústavnímu výboru (*Constitutional Committee*).

Sedmdesátá léta a objevení ropy v Severním moři přináší další nárůst volebních preferencí SNP a rok 1974 se stává v tomto ohledu zlomovým i z toho důvodu, že se Labouristická strana definitivně přiklání na stranu devoluce. Následuje aktivita labouristů

vedoucí až k vytvoření zákona o Skotsku 1978 a jeho předložení v parlamentu. Období sedmdesátých let uzavírá kampaň a referendum o navrhovaném zákonu v roce 1979 spolu s výsledky a dopady na politiku Labouristické strany.

Třetí část práce je věnována labouristické aktivitě na poli devoluce v osmdesátých a devadesátých letech. Ačkoli se strana v této době nachází v opozici, stává se dominantní stranou Skotska, a to především díky svému úsilí o vytvoření skotského parlamentu. Stejný cíl si na počátku osmdesátých let stanovila i kampaň za skotské shromáždění (*The Campaign for a Scottish Assembly*, CSA), které je v této části věnována jedna kapitola. Zlomovou událost, jak pro labouristy, tak pro CSA, představují všeobecné volby v roce 1987. Znovuzvolení Konzervativní strany, která ale nemá podporu Skotska, totiž vede k oživení devolučních nálad v tomto regionu. Ty pomohou jak labouristům, tak CSA v jejich další činnosti. Vrcholem je vznik skotského ústavodárného shromáždění (*Scottish Constitutional Convention – SCC*) v roce 1989, široké platformy přívrženců devoluce dominované labouristy, jejíž cílem je vytvoření skotského parlamentu. K dosažení tohoto cíle přispívají všeobecné volby v roce 1997, ve kterých po osmnácti letech vítězí labouristé. Kampaň a úspěšné referendum v roce 1997, které vede k ustavení skotského parlamentu, uzavírá nejen tuto práci, ale i složitý proces devoluce ve Skotsku.

Zhodnocení literatury

Materiály, na jejichž základě byla napsána tato práce lze rozdělit na primární zdroje a sekundární literaturu. Primární zdroje, představované vládními dokumenty, poskytly autorce především faktické informace ke struktuře a fungování navrhovaných shromáždění. Tím nejvýznamnějším byl zákon o Skotsku z roku 1998, na jehož základě vznikl skotský parlament a který definuje jeho činnost a pravomoci.

Sekundární literatura pochází ve své většině od britských autorů a jedná se o knihy jak historické, tak politologické. V této souvislosti je třeba zdůraznit problém dostupnosti relevantní literatury v Čechách. Tato práce byla napsána především díky fondu Masarykovy knihovny v Jinonicích, bez něhož by její napsání bylo mnohem složitější.

Pro období šedesátých a sedmdesátých let bylo pro autorku stěžejní dílo oxfordského profesora Vernona Bogdanora *Devolution in the United Kingdom*, vydané v roce 1999. Tato práce podává ucelený pohled na problematiku devoluce ve Velké Británii od vzniku unie v roce 1707 až do úspěšných devolučních referend v roce 1997. Autor se nezabývá pouze devolucí ve Skotsku, ale podrobně zkoumá tuto problematiku i v dalších částech Spojeného království jako je Severní Irsko a Wales; částečně se věnuje i Irsku. Takovéto pojetí práce umožňuje pochopení širších souvislostí devoluční problematiky ve Spojeném království. V druhé části knihy se autor zaměřuje na jednotlivé legislativní dokumenty, týkající se ustavení skotského parlamentu a velšského shromáždění a stanovující jejich pravomoci.

Pro období sedmdesátých a osmdesátých let bylo pro autorku přínosem především dílo profesora Marka Evanse *Constitution-making and the Labour Party*, vydané v roce 2003. Autor této knihy nezkoumá devoluci obecně, ale z pohledu Labouristické strany. Přednostně se pak věnuje fenoménu New Labour a politice takto vnitřně transformované strany

v devadesátých letech. Rovněž ale podává historický exkurz do postojů labouristů od druhé světové války; hlavní důraz přitom klade na období mezi lety 1979 a 1997.

Z nemnoha děl českých autorů věnujících se problematice skotské devoluce, byla autorce velmi přínosná nedávno vydaná práce Zuzany Kasákové *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?* z roku 2005. A to především její první část, věnovaná historickému vývoji požadavků na vznik skotského parlamentu. Tato publikace autorce poskytla ucelený pohled na tuto problematiku tentokrát nejen z hlediska labouristů, ale i ostatních politických stran. Rovněž byla pro autorku cenným návodem jak překládat odborné termíny specifické pro skotský systém. Ty byly ve většině případů autorkou přeloženy do češtiny a jejich anglický pojem je uveden v závorce.

Důležitým zdrojem informací byly dále nejrůznější články a studie zabývající se touto problematikou. Internetové zdroje poskytly především množství informací o průzkumech veřejného mínění nebo volebních výsledcích.

I. POSTOJ LABOURISTICKÉ STRANY K DEVOLUCI MEZI LETY 1900 A 1964

Pokud chceme zkoumat roli Labouristické strany v procesu devoluce mezi roky 1964 a 1997, je důležité seznámit se s politikou strany a jejími postoji k této problematice i v letech předcházejících zkoumanému časovému úseku.

Labouristická strana byla založena roku 1900, když se Sociálně demokratická federace, Fabiánská společnost a Nezávislá dělnická strana společně se 64 odborovými svazy sloučily a vytvořily Výbor zástupců dělníků (*Labour Representation Committee -LCR*).³ V roce 1906 došlo ke zkrácení názvu strany na Labour Party.

Labouristická strana podporovala myšlenku skotského home rule, prakticky od svého založení prostřednictvím svých vůdců Keira Hardieho a Ramseye MacDonalda. Díky nim měla strana prominentní postavení v rámci organizace Skotská asociace pro home rule (*Scottish Home Rule Association-SHRA*).⁴

V roce 1924 se labouristé poprvé stali vládní stranou. Ačkoli tato menšinová vláda pod vedením Ramsaye MacDonalda vládla pouhých devět měsíců, podařilo se jí během této krátké doby předložit parlamentu vlastní návrh na řešení devoluce ve Skotsku. Tento návrh se vládě z její menšinové pozice nepodařilo v parlamentu prosadit především z toho důvodu, že v popředí zájmu poslanců bylo v této době řešení irské otázky. Ve Skotsku navíc neexistovala žádná nacionalistická strana, která by vládní návrh podpořila, a tak byl kladně přijat pouze uvnitř SHRA. Pro tuto organizaci se stal novým impulsem v její činnosti, která vyvrcholila návrhem na historicky první skotské národní shromáždění (*Scottish National Convention*). Nicméně ani iniciativa této asociace nezpůsobila průlom v řešení devoluční problematiky.⁵

³ Rovná L., *Kdo vládne Británii?*, s. 150.

⁴ Nestrannická organizace založená roku 1886, jejíž cílem bylo zajistit Skotsku národní rovnost s Anglií. Angažovali se v ní nejrůznější organizace, ale i labourističtí a liberální poslanci. Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií (Praha, Karolinum, 2005), s. 92-93, see also Cavanagh M., *The Campaigns for a Scottish Parliament*, available at: <http://gdl.cdlr.strath.ac.uk/aspect/docs/aspectcampaigns.htm> 4.3.2006, nestránkováno.

⁵ Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 93.

Na počátku dvacátých let sice patřilo téma home rule mezi radikální reformy v programu Labouristické strany, ale počátkem třicátých let se od něj strana v atmosféře světové hospodářské krize odvrátila. Labouristé byli v této době nuceni řešit důležitější celobritské otázky a devoluce byla považována za neuskutečnitelnou, mimo jiné i z důvodu chybějících finančních zdrojů. Strana se tímto tématem začala znovu zabývat až v polovině třicátých let, tentokrát z taktických důvodů. Prosazováním devoluce se strana snažila získat hlasy skotských voličů, díky nimž chtěla v následujících volbách porazit konzervativce.⁶ Labouristé se na stranu devoluce za účelem získání skotských voličů nepřiklonili naposledy, tuto taktiku strana znovu praktikovala koncem šedesátých a počátkem sedmdesátých let.

Významným labouristou, který poskytl nový pohled na problematiku devoluce a celkově výrazně ovlivnil skotskou politiku během druhé světové války byl Tom Johnston. Johnston, který zastával post skotského státního sekretáře v Churchillově koaliční vládě, nepovažoval Skotsko za dostatečně ekonomicky silné, aby mohlo usilovat o devoluci. Cílem jeho politiky proto bylo posílit Skotsko v rámci Unie natolik, aby bylo schopné účinně hájit své zájmy. Administrativní devoluce v rámci *Scottish Office*⁷ by toho podle Johnstona pro Skotsko udělala stejně jako vlastní parlament. K prosazování této své politiky ve vládě využíval Johnston hrozby skotského nacionalismu.⁸

Po roce 1945, kdy se labouristé pod vedením Clementa Attleeho stali vládnoucí stranou, převládl ve straně ve vztahu k devoluci silný unionistický postoj. Ten se prakticky až do volebních úspěchů Skotské národní strany⁹ na konci šedesátých let nezměnil, ačkoli se vláda musela mezi roky 1945 a 1951 vypořádat s vysokou podporou devoluce mezi obyvateli

⁶ Hassan G., *The Scottish Labour Party, History, Institutions and Ideas* (Edinburgh, Edinburgh University Press, 2004), s. 29.

⁷ Úřad v čele se skotským sekretářem (v roce 1926 přejmenována na státní sekretář pro Skotsko) založen toryovskou vládou premiéra Salisburyho v roce 1885. Hlavním úkolem *Scottish Office*, bylo projednávat a připravovat návrhy zákonů, jejichž přijetí se výrazněji či výlučně dotýkalo oblasti Skotska. Říchová B.(ed.), *Komparace politických systémů I.* (Praha, Vysoká škola ekonomická v Praze, 1999), s. 123-124.

⁸ Říchová B., Skotsko na cestě k autonomii, *Politologická revue*, No. 2, 1998, s. 57.

⁹ Skotská národní strana (*Scottish National Party*, SNP) vznikla roku 1934 spojením Skotské strany a Národní strany Skotska a sdružovala tak ve svých řadách všechny stoupence nacionalismu. Oficiální politikou strany se stal požadavek na vytvoření samostatného skotského parlamentu v rámci Velké Británie. SNP se zpočátku prezentovala jako středopravicová strana a

Skotska. Průzkumy veřejného mínění z této doby prokazují, že 76% Skotů v roce 1947 souhlasilo s ustavením skotského parlamentu.¹⁰ Vláda čelila devolučním tendencím skrze svou regionální politiku, díky níž Skotsko v poválečných letech ekonomicky prospívalo.

K prohloubení opozice labouristů vůči devoluci došlo, když této myšlenky začala využívat Konzervativní strana ve své kampani proti Attleeho vládě.¹¹ Negativně labouristický postoj k devoluci ovlivnily i doplňkové volby v Paisley v roce 1948, v nichž se John MacCormick¹² rozhodl kandidovat jako „národní“ kandidát, podporovaný konzervativci a Národními liberály, proti labouristickému kandidátovi.¹³ MacCormick byl v těchto volbách poražen, ale významnější bylo, že jím labouristé začali od této doby, pro jeho příklon k opozičním stranám opovrhovat, stejně tak jako jeho devolučními návrhy. Ty se týkaly ustavení skotského parlamentu bez pravomocí v oblasti měny, obrany, monarchie a zahraničních vztahů a byly zakotveny ve skotské konvenci (*Scottish Covenant*).¹⁴

V labouristickém programu pro všeobecné volby v roce 1951 se téma devoluce samostatně neobjevilo, důraz byl kladen především na budoucnost „státu blahobytu“ (*welfare state*).¹⁵ Konzervativci, na rozdíl od labouristů, neváhali v této době nacionální strunu použít a díky ní pak v roce 1955 získali nadpoloviční většinu skotských poslaneckých mandátů.¹⁶

V roce 1956 došlo k definitivnímu odklonu Labouristické strany od devoluce, když Atleeeův nástupce Hugh Gaitskell na konferenci Skotské rady Labouristické strany prohlásil, že představa skotského home rule je ve Velké Británii mrtvá. Zvláštní konference labouristů

neusilovala o nezávislost Skotska, tento požadavek začala strana prosazovat až po druhé světové válce. Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 120-121.

¹⁰ Rovná L., *Kdo vládne Británii?*, s. 32, see also Evans M., *Constitution-making and the Labour Party* (New York, Palgrave Macmillan, 2003), s. 226.

¹¹ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 139.

¹² John MacCormick je považován za zakladatele moderního skotského politického nacionalismu. Po odchodu z Labouristické strany založil v roce 1927 Skotskou národní asociaci Glasgowské univerzity. V roce 1934 stál u zrodu Skotské národní strany (*Scottish National Party*, SNP), kterou ale v roce 1942 opustil, když strana začala usilovat o nezávislost Skotska. MacCormick zůstal stoupencem devoluce a založil skotskou unii (*Scottish Union*), přejmenovanou na skotské shromáždění (*Scottish Convention*). Bogdanor V., s. 120-121, see also Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: *Sborník Západoevropských studií*, s. 95.

¹³ Hassan G., *The Scottish Labour Party, History, Institutions and Ideas*, s. 37.

¹⁴ Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: *Sborník Západoevropských studií*, s. 95.

¹⁵ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 169-170.

¹⁶ Řichová B., *Skotsko na cestě k autonomii*, s. 58, see also Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 169-170.

v Glasgow konaná v září 1958 pak potvrdila opozici strany k této otázce. Tento postoj zůstal stranickou politikou prakticky až do počátku sedmdesátých let.¹⁷

¹⁷ Hassan G., *The Scottish Labour Party, History, Institutions and Ideas*, s. 38.

II. VÁHAVÁ ŠEDESÁTÁ LÉTA A ZLOMOVÁ SEDMDESÁTÁ LÉTA

1. Šedesátá léta a nárůst nacionalismu

Během šedesátých let došlo ve Skotsku k obrovskému nárůstu politického nacionalismu, který se projevil rostoucí voličskou podporou SNP. Na tuto nově vzniklou situaci byly nuceny reagovat obě dvě hlavní celobritské strany a každá z nich zvolila poněkud jinou strategii. Zatímco Konzervativní strana byla poměrně záhy nakloněna řešení devoluční otázky, labouristé svůj antidevoluční postoj změnili až v polovině sedmdesátých let. Učinili tak až pod přímou hrozbou ztráty voličů ve Skotsku, která mohla zapříčinit ztrátu jejich vládní pozice ve Westminsteru.

K nárůstu politického nacionalismu v této době vedlo, podle odborníků na tuto problematiku, hned několik důvodů. Tím hlavním důvodem byl ale pokles ekonomické situace ve Skotsku. Mezi roky 1954 a 1960 rostla skotská průmyslová produkce růstem 9%, v porovnání s 23% celobritským nárůstem.¹⁸

Skotsko, jakožto tradiční oblast s vysokým podílem těžkého průmyslu a dolů, bylo těžce postiženo ekonomickým úpadkem, který nastal již koncem padesátých let. Situace byla o to složitější, že k poklesu těžkého průmyslu ve Skotsku došlo po dlouhém období jeho prosperity během poválečných let, kdy přispíval k poválečné rekonstrukci Velké Británie. Krach těžkého průmyslu zapříčinil především nestabilitu pracující třídy, která je, jak známo, hlavním volebním pilířem Labouristické strany a právě tito voliči se v této době velmi často od strany odvrátili, aby dali svůj hlas Skotské národní straně.

Ve všeobecných volbách v roce 1964 zvítězili labouristé pod vedením Harolda Wilsona a po devíti letech opět zasedli do westminsterských lavic jako vládnoucí strana.

¹⁸ Hassan G., s. 38.

Konzervativní stranu vedenou Sirem Alecem Douglasem Homem porazili s nepříliš výraznou většinou 317 křesel oproti 304 křeslům. Pozici své vlády upevnil Wilson ještě ve volbách v roce 1966, ve kterých jeho strana získala výraznou většinu.¹⁹

Wilson chtěl špatné ekonomické situaci a rostoucí nezaměstnanosti ve Velké Británii čelit programem s názvem *New Deal*, který byl určen na podporu nových technologií, které měly Británii dostat opět do čela vyspělých průmyslových zemí. Ve Skotsku byl skotským státním sekretářem Williamem Rossem představen tzv. Národní plán pro Skotsko (*National Plan for Scotland*), který se skrze zavádění nových průmyslových oborů snažil bojovat s nezaměstnaností v regionu.²⁰

O řešení skotských požadavků na vlastní samosprávu ale Wilsonovova administrativa nejevila žádný zájem. Takový postoj by si vláda mohla dovolit zastávat jen v případě, že by se jí podařilo, tak jako vládě Clementa Atleeho ve čtyřicátých letech, zajistit Skotsku ekonomický růst. Neschopnost této centralistické vlády zabránit poklesu ekonomiky ve Skotsku a zároveň její ignorování sílících devolučních požadavků skotského obyvatelstva, vedlo k dalším ztrátám jejích voličů ve prospěch tzv. třetích strana, tedy SNP a Liberálních demokratů.

V roce 1966 došlo, jak už bylo řečeno, k výraznému vítězství labouristů, Konzervativní strana v těchto volbách naopak mnoho voličů, především ve Skotsku, ztratila. Když porovnáme její fenomenální výsledek ve volbách v roce 1955, při kterých strana získala 55% hlasů, s výsledkem z roku 1966, který tvořil pouhých 37,7% hlasů, zjistíme, že strana během jedenácti let ztratila osminu hlasů a přišla tak o 16 křesel.²¹

Je tedy logické, že Konzervativní strana na tento pokles voličských hlasů ve Skotsku zareagovala ochotou řešit devoluční otázku. Skotští konzervativci, usilující o větší

¹⁹ Rovná L., *Kdo vládne Británii?*, s. 34-35.

²⁰ Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 96.

²¹ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 134.

angažovanost jejich strany ve skotských záležitostech, založili již v létě 1967 výbor (*Committee*) pod vedením Sira Williama McEvan Younga, aby zvážil, jak by bylo možné učinit vládní strukturu více schopnou uspokojit skotské potřeby.²²

Je důležité podotknout, že tato iniciativa Konzervativní strany započala svoji činnost ještě v době před doplňkovými volbami v Hamiltonu v roce 1967. Tyto volby totiž zapůsobily jako zemětřesení na politické scéně ve Skotsku a donutily i labouristy reagovat na rostoucí preference SNP příklonem k devoluci. Proto je třeba zdůraznit, že Konzervativní strana byla opravdu motivována zájmem zreformovat skotskou vládu, nežli strachem z SNP, jako tomu bylo později u labouristů.²³ Konzervativní strana byla tedy první ze dvou hlavních stran, která se v této době přiklonila na stranu devoluce.

V atmosféře nespokojenosti s labouristickou vládou a její neschopností reagovat na skotské požadavky začala po všeobecných volbách v roce 1966 zaznamenávat SNP značný nárůst podpory. Ta vyvrcholila v listopadu 1967 v doplňkových volbách v Hamiltonu, kde se kandidátce SNP Winnifred Ewingové podařilo získat křeslo v tradiční baště labouristů. A pokračovala úspěchy ve volbách do místní správy v roce 1968, ve kterých SNP získala například Glasgow. Opět tedy zasadila ránu labouristům, kteří místní správu od roku 1952 ovládali.²⁴

Vládnoucí labouristické straně nezbylo než na nově vzniklou situaci adekvátně reagovat, protože byla odjakživa daleko více než třeba konzervativci, závislá na volební podpoře právě ve Skotsku. Když se totiž podíváme na regionální podporu stran ve Velké Británii zjistíme, že Labouristická strana má své tradiční voliče především ve Skotsku a ve Walesu. Z volebních výsledků lze vyčíst, že se Labouristické straně, pouze dvakrát v její historii, v roce 1945 a 1966, podařilo získat většinu anglických křesel.²⁵

²² Bogdanor V., s. 134.

²³ Bogdanor V., s. 134.

²⁴ Bogdanor V., s. 121-122.

²⁵ Bogdanor V., s. 137-138.

1.1 Ústavní výbor versus Královská komise o konstituci

Přestože konzervativci nebyli nacionalisty ohroženi zdaleka tolik jako labouristé, přijali na Konferenci skotských konzervativců v roce 1968 v Perthu návrh předsedy Konzervativní strany Edwarda Heatha, který se vyslovil pro zřízení přímo voleného jednokomorového skotského shromáždění. Ten svůj návrh představil v projevu, který se označuje jako Perthská deklarace. Ne všichni byli ale stoupcí tohoto návrhu, a proto Heath sestavil ústavní výbor (*Constitutional Committee*) pod vedením Sira Aleca Douglase Homa, který měl za úkol návrhy ještě více rozpracovat.

Výbor vydal svou zprávu v březnu 1970 a v ní se vyslovil pro vznik přímo voleného skotského shromáždění, tzv. (*Scottish Convention*), které by bylo součástí westminsterského uspořádání.²⁶ Návrhy Douglase Homa tak nabídly maximálně možnou formu devoluce v rámci stávajícího parlamentního uspořádání. Politicky vzato izolovala tato zpráva Labouristickou stranu, která byla nyní z hlavních politických stran jedinou stranou v opozici vůči devoluci. Zpráva byla přijata vedením konzervativců a stala se součástí volebního programu před všeobecnými volbami v roce 1970.²⁷

Labouristé, na rozdíl od konzervativců, nezahrnuli na konferenci v roce 1968 devoluci do své oficiální politiky, jelikož pro ní v této době nebyla ve straně dostatečná podpora. Nicméně na podzim téhož roku byla na popud předsedy vlády Wilsona ustavena Královská komise o konstituci (*Royal Commission on Constitution*), která začala fungovat od dubna následujícího roku. Wilson doufal, že s její pomocí zamezí dalšímu nárůstu hlasů pro SNP. Tento plán, jak se později ukázalo, ve Skotsku opravdu fungoval a labouristé v následujících volbách získali 44 poslanecké mandáty, zatímco SNP pouze jeden. I tento mandát byl ale významný, jelikož se jednalo o první mandát, který SNP získala v řádných volbách.²⁸

²⁶ Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 97-98.

²⁷ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 134.

²⁸ Hassan G., *The Scottish Labour Party, History, Institutions and Ideas*, s. 40.

Předsedou této komise se stal Sir Geoffrey, později Lord Crowther, který ale zemřel v dubnu 1972. Ve funkci předsedy ho vystřídal skotský soudce Lord Kilbrandon (odtud někdy používaný název Kilbrandonova komise). Úkolem této komise bylo vypracovat návrhy devolučního řešení pro Skotsko. Komise vydala svou závěrečnou zprávu až v říjnu 1973, na které se ale všichni členové komise neshodli, a byla proto doplněna ještě tzv. Memorandem námitek (*Memorandum of Dissent*).²⁹

Tyto dva dokumenty se od sebe lišily v několika aspektech. Zpráva obsahovala konkrétní návrh na řešení devoluce vytvořením skotského a velšského shromáždění, volených na základě většinového systému. Tato shromáždění měla nahradit stávající *Scottish a Welsh Office*.³⁰ Memorandum se problematikou zabývalo v širším kontextu ústavní reformy. V tomto směru navrhlo schéma reformy zahrnující nejen devoluci, ale i parlamentní reformu a reformu politických stran. Důležité ale bylo, že všichni členové komise dali ve svých návrzích jasně najevo, že devoluce ve Skotsku a Walesu nemusí mít nutně ústavní dopady na samotnou Anglii a je možné jí dosáhnout bez rozbití Spojeného království.³¹

Skotská rada labouristické strany (*Labour Party's Scottish Council*) reagovala na vzrůstající skotský nacionalismus v šedesátých letech diametrálně odlišně než její angličtí kolegové. Rada se domnívala, že nárůst podpory SNP je produktem ekonomického poklesu, který s návratem prosperity opět vymizí. V roce 1968 proto Skotská labouristická strana na své konferenci dokonce většinově odmítla devoluci a ve svém vyjádření ke Královské komisi o konstituci deklarovala: „Myslíme si, že legislativní devoluce by zničila skotský ekonomický rozvoj.“³² Stejný postoj k devoluci zaujal v této době i tehdejší státní sekretář pro Skotsko William Ross.

²⁹ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 171.

³⁰ Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 99.

³¹ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 172-176.

³² „We think that legislative devolution would damage Scotland's economic development.“ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 140-141.

Při zkoumání role Labouristické strany v procesu devoluce v období šedesátých let je zajímavé položit si otázku jak devoluci ovlivnily závěrečné zprávy konzervativního ústavního výboru a labouristické Královské komise o konstituci.

Heathův kabinet po svém zvolení v roce 1970 neučinil žádný krok k ustavení navrženého skotského shromáždění, ačkoli byla zpráva ústavního výboru součástí oficiálního volebního programu strany. Pro toto opominutí existují podle Vernona Bogdanora dva možné důvody. Prvním z nich je ten, že Heathova vláda nechtěla řešit legislativu předtím, než bude publikována zpráva Královské komise o konstituci, která vyšla prakticky až v únoru 1973. Druhým důvodem bylo, že se konzervativci rozhodli, bez čekání na výsledek komise, projednat reformu místní skotské správy a ta byla jen těžko slučitelná s ustavením skotského shromáždění. Heath argumentoval, že reforma místní správy je větší prioritou než devoluce. Z reakce Heathy je možné usoudit, že devoluce přestala být pro konzervativce prioritou po roce 1970. Hrozba nacionalismu až do roku 1973 výrazně poklesla a Heathova vláda se spíše zabývala řešením otázek spojených s Evropským společenstvím (ES). Vstup do ES představoval sám o sobě důležitou ústavní změnu. Nahrazení Heathy ve vedení strany v roce 1975 Margaret Thatcherovou ukončilo prodevoluční etapu této strany, která se poté přiklonila k centralismu.³³

Zpráva Královské komise byla publikována o tři roky později, v říjnu 1973, za velmi odlišné situace; krátce po Jomkipurské válce na Blízkém východě. V atmosféře ohrožených britských ropných ložisek v této oblasti vyzněla zpráva v této době naprázdno. Jak vláda, tak opozice se zavázaly zabývat se podrobně návrhy komise, ale záhy byly tyto sliby zapomenuty. Ve volebních programech labouristů a konzervativců se před všeobecnými volbami v únoru 1974 neobjevily žádné devoluční návrhy.

Nicméně je nutné říci, že když se devoluce později znovu stala aktuální, nabyla zpráva komise na významu a mnoho poslanců navázalo na její hlavní odkaz, kterým bylo ustavení

přímo volených shromáždění ve Skotsku a Walesu.³⁴ Ačkoli se tedy labouristé začali řešením otázky devoluce v šedesátých letech zabývat později než Konzervativní strana, měly jejich návrhy v dlouhodobém horizontu pro tuto otázku větší význam. Přesto nelze prohlásit, že se labouristé zcela přiklonili na stranu devoluce, jelikož jejich návrhy byli spíše snahou odvrátit bezprostřední hrozbu SNP a zabránit Konzervativní straně využít devoluce k získání skotského voličstva. Až teprve sedmdesátá léta prohloubila angažovanost labouristů a zhruba od roku 1974 je možné tuto stranu, ve své většině, považovat za prodevoluční.

2. Počátek sedmdesátých let: objevení ropy a vstup VB do Evropského společenství

Volby v roce 1970 dopadly ve Skotsku pro labouristy příznivě, jejich taktika zřízení komise jim získala voliče nazpět. Celobritským vítězstvím ale překvapila Konzervativní strana v čele s Edwardem Heathem, která získala 330 křesel oproti 287 křeslům labouristickým.³⁵

Ekonomická situace však i nadále nebyla příznivá a nová vláda musela čelit stoupající inflaci provázené rostoucí nezaměstnaností a množícími se stávkami. Tyto problémy se týkaly především starších průmyslových oblastí a tudíž i Skotska. Tato situace, stejně jako tomu bylo v šedesátých letech, přispěla k opětovnému nárůstu nacionalismu. Obecně lze říci, že skotský politický nacionalismus zaznamenal nárůst vždy, když došlo k poklesu ekonomické situace v oblasti. Jelikož se ekonomická situace v závislosti na různých faktorech měnila, byla i míra podpory nacionalismu ve Skotsku v čase proměnlivá.

Špatná ekonomická situace se v této době ale netýkala pouze Skotska, protože celá Británie čelila ropnému šoku, kdy se v důsledku arabsko-izraelského konfliktu v roce 1972 až

³³ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 137.

³⁴ Bogdanor V., s. 175.

³⁵ Rovná L., *Kdo vládne Británii?*, s. 35-36.

čtyřnásobně zvýšila cena ropy.³⁶ Británie reagovala spuštěním vlastního programu na rozvoj a využití ropy a zemního plynu v Severním moři. V roce 1969 došlo v Severním moři k objevení ložisek ropy, v roce 1975 se začalo s těžbou a v roce 1980 se Británie stala v ropě soběstačná.³⁷

Objevení ropy přispělo k oživení britské ekonomiky, ale zároveň způsobilo nemalé problémy především labouristům, když se toto téma stalo hlavním politickým argumentem SNP v jejich boji za nezávislost. Objevení ropy totiž zničilo jeden z hlavních argumentů labouristů a sice, že Unie je klíčová pro skotskou ekonomiku, a proto není možné, aby se Skotsko osamostatnilo. SNP ale nyní získala nový pádný argument, na jehož základě mohla prosazovat svou vizi nezávislého Skotska, které by v případě uznání nároku na vlastnictví ropných polí ležících ve skotských vodách získalo veškeré zisky z těžby. Získané finance chtěla SNP použít ke zlepšení ekonomické a sociální situace Skotska. Nabídla tak Skotům nové řešení problémů, které se dosud nepodařilo vyřešit jak labouristickým, tak konzervativním vládám. Setrváním v Unii, jak argumentovala SNP, by Skotsko nemuselo získat vůbec nic, pokud by se britská vláda nerozhodla použít zisky právě například k oživení skotského průmyslu.³⁸

Teprve nedávno odtajněná zpráva skotského ekonoma Gavina McCrona z roku 1975 dosvědčuje, že SNP nebyla se svými plány daleko od pravdy. Proč by jinak vláda tuto zprávu, ve které se mimo jiné uvádí, že by skotská měna byla nejtvrďší v Evropě a země asi stejně bohatá jako Švýcarsko, označila za tajnou a na 30 let uložila do trezoru? Tento dokument byl zveřejněn až na základě zákona o svobodě informací přijatého v roce 2000. Kdyby byl ale zveřejněn v sedmdesátých letech, dal by podle tehdejšího vůdce SNP Billy Wolfeho, vzniknout samostatnému Skotsku.³⁹

³⁶ Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century* (Houndmills, Palgrave, 2001) s. 122.

³⁷ Kenneth M.O., *Dějiny Británie* (Praha, Lidové noviny, 1999), s. 506-510.

³⁸ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 125.

³⁹ Folbrecht L., Británie: Zrada ropná, úkladná, *Týden*, No. 1, 2006, s. 46.

Kampaň SNP za skotskou ropu se velmi pozitivně odrazila na výsledcích všeobecných voleb v únoru 1974. K dobrým volebním výsledkům přispěl podle I.C.G. Hutchisona i sofistikovaný volební marketing SNP, převzatý ze Severní Ameriky. Strana se voličům jevila jako moderní, mimo jiné i díky tomu, že její kandidáti byli mladí a velký podíl tvořily ženy.⁴⁰

Druhou událostí, která ovlivnila politickou debatu ve Skotsku na počátku sedmdesátých let, byl vstup Británie do Evropského společenství v roce 1973. Ten ve Skotsku poukázal na nevýhody vzdálené vlády v Londýně a dalšího setrvání v Unii. S převedením části rozhodovacích pravomocí z Londýna do Bruselu se totiž Edinburgh ještě více vzdálil mocenskému centru. Ani z ekonomického hlediska nepřinášelo členství v ES, jak uvádí Vernon Bogdanor, Skotsku v rámci Spojeného království velké výhody. Vysoké přepravní ceny ztížily schopnost skotských výrobků proniknout na evropské trhy; z členství tak především profitovala průmyslová jihovýchodní část Anglie.⁴¹

V sedmdesátých letech proto SNP, která nebyla zastánkyní členství Velké Británie v ES, zvýšila své úsilí o samostatnost Skotska mimo Velkou Británii a tudíž i mimo evropské struktury. Tuto svou politiku změnila až na konferenci strany v roce 1988, v souvislosti se zavedením Jednotného evropského aktu v roce 1987. Strana od této doby začala usilovat o nezávislé Skotsko v rámci ES. Samostatné Skotsko by tak podle ní mohlo požívat veškerých výhod ES a nadále přitom profitovat z bezcelního obchodu s Velkou Británií.⁴²

3. Labouristé a dvojí všeobecné volby v roce 1974

Přes varovné signály sílícího nacionalismu ve Skotsku nezahrnula Labouristická strana devoluci do svého volebního programu v únoru 1974. Stejně tak nebyla vydána ani žádná skotská předvolební publikace, která by mohla účinně čelit propagandě SNP; veškeré

⁴⁰ Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century*, s. 124.

⁴¹ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 126.

⁴² Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 127.

předvolební materiály Labouristické strany pocházely z Londýna.⁴³ Volební výsledky záhy ukázaly, že labouristé pozici SNP ve Skotsku podcenili. SNP ve volbách získala celkem šest křesel, čtyři z rukou konzervativců a dvě od labouristů.

Labouristé sice pod vedením Harolda Wilsona zvítězili, ale byli nuceni vytvořit menšinovou vládu. K získání většiny jim chybělo sedmnáct křesel a bylo tedy jasné, že se brzy budou konat nové volby. Otázka devoluce tak nemohla být labouristy v atmosféře blížících se voleb nadále ignorována. Wilson byl navíc závislý na podpoře devíti nacionalistických poslanců (sedmi z SNP a dvou z Plaid Cymru) a čtrnácti liberálů, kteří byli zastánci devoluce. Ačkoli se tedy, jak už bylo výše uvedeno, předvolební program strany o devoluci nezmiňoval, oznámila vláda po svém jmenování, že iniciuje diskusi ve Skotsku a Walesu o zprávě Královské komise o konstituci a bude se dále zabývat z ní vzešlými návrhy.⁴⁴

I Skotská rada Labouristické strany změnila svůj záporný postoj k devoluci a na své konferenci v březnu 1974 se vyslovila pro vznik přímo voleného shromáždění. V červnu svůj názor ale radikálně změnila a v hlasování odmítla devoluci jako „irelevantní opravdovým potřebám skotského lidu“.⁴⁵ Toto rozhodnutí způsobilo ostudu stranickým kolegům v Londýně, kteří připravovali volební program strany pro nadcházející volby a byli přesvědčeni, že pokud jejich strana nezačne prosazovat devoluci, utrpí další ztráty voličů ve prospěch SNP. To, že se skotští labouristé nakonec v říjnových volbách postavili za devoluci bylo z části i díky odborovým svazům a jejich vůdcům Alexovi Kitsonovi a Gavinu Lairdovi, kteří se na zvláštní srpnové konferenci strany v Glasgow úspěšně přimlouvali ve prospěch této myšlenky.⁴⁶

⁴³ Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century*, s. 129.

⁴⁴ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 177-178.

⁴⁵ „irrelevant to the real needs of the people of Scotland“ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 141.

⁴⁶ Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century*, s. 130, see also Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: *Sborník Západoevropských studií*, s. 100, see also Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 141-142.

Již 3. června vydala Labouristická strana dokument s názvem: *Devoluce ve Spojeném království: Alternativy pro diskusi (Devolution within the United Kingdom: Some Alternatives for Discussion)*, který obsahoval různé devoluční návrhy předložené Královskou komisí. Veřejnosti bylo umožněno se do 30. června k těmto návrhům vyjádřit. Po zbytek léta se labouristé snažili prezentovat ve Skotsku svou stranu jako prodevoluční a upevnit si tak svou pozici. Tři týdny před všeobecnými volbami dne 17. září pak vláda publikovala Bílou knihu (*White Paper*)⁴⁷ s názvem: *Demokracie a Devoluce: návrhy pro Skotsko a Wales (Democracy and Devolution: proposals for Scotland and Wales)*. Tato Bílá kniha již obsahovala konkrétní principy labouristické devoluční politiky a to:

1. Ustavení přímo volených shromáždění ve Skotsku a Walesu
2. Skotské shromáždění bude mít legislativní pravomoci, zatímco velšské pouze exekutivní.
3. Shromáždění budou volena většinovým systémem (tzv. *first-past-the-post system*)
4. Shromáždění budou financována formou jednorázové subvence (tzv. *block grant*) o jejíž výši rozhodne Westminster. Devoluce se nebude týkat finančních pravomocí.
5. Počet skotských a velšských poslanců ve Westminsteru se nesníží.
6. Funkce státních sekretářů zůstanou zachovány a jejich představitelé zůstanou členy kabinetu.
7. Devoluce v Anglii bude odložena k dalšímu posouzení.⁴⁸

Je důležité podotknout, že tyto principy byly narychlo formulovány a navrženy spíše ze strachu ztráty hlasů ve prospěch SNP, než z přesvědčení o důležitosti devoluce. Část labouristických ministrů byla buď skeptická nebo zcela v opozici k těmto návrhům. Tento stav dobře ilustruje výrok Roye Jenkinse, sekretáře pro domácí záležitosti, který na ministerské schůzce v červenci 1974 kritizoval stranickou politiku slovy: „Nemůžete rozbít

⁴⁷ Bílá kniha je dokument, ve kterém britská vláda zveřejňuje prvky své budoucí politiky. Často slouží jako podklad pro předložení oficiálního návrhu zákona v britském parlamentu. Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 88.

⁴⁸ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 178.

Spojené království jen proto, abyste získali pár křesel ve volbách.“⁴⁹ Ačkoli se tyto principy zpočátku neseťkaly s velkou podporou ani ve vlastní straně, později měly na devoluci značný vliv. V roce 1978 tvořily základ zákonů o Skotsku a Walesu a výrazně ovlivnily devoluci i v devadesátých letech.

Před všeobecnými volbami v říjnu 1974 publikovala Labouristická strana poprvé i samostatný program pro Skotsko. V tomto manifestu se strana zavázala k ustavení voleného skotského shromáždění.⁵⁰ Je ironické, jak podotýká Bogdanor, že se Labouristická strana stala devoluční stranou až pod tlakem z její londýnské centrály.⁵¹

Ačkoli labouristé obhájili své vítězství z únorových voleb, i tyto volby přinesly další zisky SNP. Té se v těchto volbách podařilo něco, co se nikdy nepodařilo liberálům, a sice rozbít ve Skotsku systém dvou hlavních stran.⁵² Ziskem dalších čtyř křesel, tentokrát všech od Konzervativní strany, se totiž SNP stala po labouristech druhou nejsilnější stranou Skotska.

V říjnových volbách nešlo zisky SNP nadále vysvětlovat mobilizací těch, kteří se v předchozích volbách zdrželi hlasování, jelikož účast v těchto volbách poklesla o 4,2% oproti volební účasti v únoru. Podle Hutchisona se spíše jednalo o taktické hlasování, kdy skotští voliči chtěli hlavním stranám ukázat svou voličskou sílu a přimět je tak k řešení otázky skotské samosprávy.⁵³

Vítězní labouristé vydali další Bílou knihu v listopadu 1975 s názvem: *Naše měnící se demokracie: devoluce ve Skotsku a Walesu (Our Changing Democracy: Devolution to Scotland and Wales)*. V té vlada podrobně rozpracovala své devoluční návrhy, zdůraznila

⁴⁹ „You cannot break up the United Kingdom in order to win a few seats in an election.“ Bogdanor V., s. 179.

⁵⁰ Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 101.

⁵¹ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 142.

⁵² Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century*, s. 120, see also Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 123.

⁵³ Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century*, s. 120.

nedělitelnost britského státu a odmítla předat hlavní ekonomické a průmyslové pravomoci, stejně jako záležitosti týkající se energetiky a zemědělství do rukou budoucích shromáždění.⁵⁴

Vydání těchto devolučních návrhů způsobilo odštěpení silně prodevolučního křídla strany, které pod vedením Jima Sillarse založilo Skotskou labouristickou stranu (*Scottish Labour Party, SLP*). Sillars a jeho poslanecký kolega John Robertson byli nespokojeni s malými ekonomickými pravomocemi (pravomoc zvyšovat příjmy, *revenue-raising power*) navrženými pro shromáždění a nedefinovaným vztahem k ES. Domnívali se, že mohou lépe rozvinout debatu o devoluci mimo struktury Labouristické strany. SLP se ale záhy ocitla ve stínu politiky Labouristické strany a SNP, ačkoli Jim Sillars i nadále ovlivňoval skotskou politiku.⁵⁵

Avšak nejen SLP nebyla spokojená s tímto vládním dokumentem, a tak se vláda rozhodla vydat další Bílou knihu s názvem: *Devoluce pro Skotsko a Wales : dodatkové prohlášení (Devolution to Scotland and Wales: Supplementary Statement)*. Ta sice mnoho změn nepřinesla, ale ukázala ochotu strany problematiku devoluce nadále rozvíjet a jednat o ní.

Konzervativní strana rovněž nezůstala v této době na poli devoluce nečinná; vydala Chartu pro nové Skotsko a ustavila výbor pod vedením Malcoma Rifkinda, jehož úkolem bylo udávat směr stranické devoluční politice. Jelikož byli konzervativci v této době opoziční stranou, nepodařilo se jim jejich návrhy prosadit. Navíc strana nebyla v této otázce zcela jednotná.⁵⁶

⁵⁴ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 179, see also Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 101.

⁵⁵ Jim Sillars vstoupil počátkem osmdesátých let do SNP a výrazně ovlivnil její politiku. Byl zastáncem nezávislého Skotska v ES. V roce 1988 porazil labouristy v doplňkových volbách v Govanu. Hassan G., *The Scottish Labour Party, History, Institutions and Ideas*, s. 41, see also Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, s. 102.

⁵⁶ Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 102-103.

4. Zákon o Skotsku 1978

Labouristé v listopadu 1976 představili v parlamentu konečnou verzi svých devolučních návrhů v podobě zákona o Skotsku a Walesu (*Scotland and Wales Bill*). Tento zákon byl 13. prosince předložen k druhému čtení v Dolní sněmovně ministerským předsedou Jamesem Callaghanem, který v dubnu roku 1976 ve funkci vystřídal Wilsona. Návrh sice prošel druhým čtením ale Konzervativní strana, nyní již pod vedením Margaret Thatcherové, se většinově stavěla proti tomuto návrhu. I sama Labouristická strana ale měla ve svých řadách mnoho odpůrců devoluce. Vládě tedy bylo jasné, že nebude jednoduché tento návrh v britském parlamentu prosadit, pokud se jí nepodaří získat na svou stranu odpůrce devoluce, především ve svých vlastních řadách.⁵⁷

Vláda proto navrhla uspořádání referend, pokud bude návrh v parlamentu přijat. Tímto krokem chtěla získat hlasy odpůrců ve své straně, aby na půdě parlamentu návrh podpořili. Výměnou za jejich podporu jim vláda následnými referendy umožnila v kampani před referendem lobovat za nepřijetí návrhu.⁵⁸ Důvodem konání referend bylo i to, že pokud by devoluce neměla uspět, bylo lepší, aby se tak stalo skrze hlasování skotských a velšských voličů, než skrze britský parlament. Ten by se svou anglickou většinou napomohl ještě většímu nárůstu nacionalismu a posílil kampaň SNP za nezávislost.⁵⁹

Návrh zákona o Skotsku a Walesu měl velké slabiny; zaprvé neobsahoval žádné návrhy volebního systému do nového shromáždění a detailně se nezabýval ani pravomocemi tohoto shromáždění. Liberálové byli neřešením takto zásadních otázek velmi znepokojeni, jelikož usilovali o zavedení proporčního volebního systému do nového shromáždění a zároveň

⁵⁷ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 180.

⁵⁸ Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 103-104.

⁵⁹ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 181.

žádali finanční pravomoci pro nová shromáždění. Vládě se nepodařilo získat pro svůj návrh dostatečnou podporu a návrh neprošel 22. února 1977 třetím čtením.⁶⁰

Vláda, která byla v Dolní sněmovně v menšině, se stala závislá na podpoře malých stran. Navíc porážka vlády ve třetím čtení měla hluboké dopady na pozici labouristů ve Skotsku. Průzkumy veřejného mínění nyní ukazovaly, že se SNP s 36% hlasů stala největší stranou ve Skotsku.⁶¹ SNP, která se nyní cítila být silná, přestala podporovat vládu a usilovala o vypsání nových voleb. I Konzervativní strana využila momentálního oslabení labouristické vlády, když předložila vlastní devoluční návrhy, kterými se snažila získat podporu liberálů. Předkladatelem byl Francis Pym, který v únoru 1977 předložil návrh na vytvoření skotského ústavního shromáždění (*Scottish Constitutional Convention*). Tato myšlenka se stala oficiální politikou strany do referenda v roce 1979. Po referendu a vítězných všeobecných volbách byl ale tento návrh zavržen.⁶²

Labouristé si byli dobře vědomi své oslabené pozice a rovněž usilovali o získání liberálů na svou stranu. S těmi se jim podařilo v březnu 1977 uzavřít parlamentní smlouvu za cenu nového devolučního návrhu. Požadavky liberálů byly jasné: proporční reprezentace a finanční pravomoci pro budoucí shromáždění. Avšak oba tyto jejich návrhy se v parlamentu neseťkaly s podporou ostatních stran (s otázkou finančních pravomocí nesouhlasili v této době ani samotní labouristé). Liberálové byli nuceni od svých požadavků upustit, pokud se o devoluci mělo dál jednat, což také učinili.⁶³ A tak hlavním rozdílem oproti předchozímu návrhu zákona nakonec bylo, že se nyní rozdělil do dvou, na zákon o Skotsku a na zákon o Walesu.

Zákon o Skotsku byl propracovanější než předchozí zákon o Skotsku a Walesu a byly v něm definovány pravomoci skotského shromáždění, do kterých ale nespadały pravomoci

⁶⁰ Evans M., *Constitution-making and the Labour Party*, s. 230-231.

⁶¹ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 183.

⁶² Mitchell J., *Constitutional conventions and the Scottish national movement: origins, agendas and outcomes*, Strathclyde papers on government and politics, No. 78, 1991, s. 9-10.

⁶³ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 183.

týkající se daní a vztahu k Evropskému společenství. Shromáždění mělo být voleno přímo, většinovým systémem a financováno jednorázovou subvencí. Zákon o Skotsku prošel druhým čtením v Dolní sněmovně 14. listopadu 1977.⁶⁴

Tento úspěch byl především dílem liberálů a poslanců SNP, ale také některých labouristů, kteří se tentokrát rozhodli návrh podpořit. Ne snad ale proto, že by změnili svůj záporný postoj k devoluci, ale proto, že si jasně uvědomovali, že druhé odmítnutí tohoto návrhu by znamenalo pád vlády. Dalším důvodem byl strach z rostoucích preferencí SNP ve Skotsku.⁶⁵

Přesto bylo mezi labouristy stále mnoho oponentů devoluce; tím asi nejvýznamnějším byl skotský poslanec Tam Dalyell, který na půdě parlamentu vznesl tzv. *West Lothian Question*. V té se jednalo o to, jak se bude řešit situace skotských poslanců ve Westminsteru po ustavení skotského shromáždění. Zdali tito poslanci budou moci rozhodovat o anglických záležitostech, ačkoli totéž nebude umožněno anglickým poslancům o záležitostech skotských, které budou spadat do kompetencí nově vzniklého shromáždění.⁶⁶ Tato otázka způsobila nemalé potíže zastáncům devoluce v následujících třiceti letech a k jejímu vyřešení došlo teprve v květnu 2005, kdy se snížil počet skotských poslanců ve Westminsteru.⁶⁷

Smlouva nakonec obdržela královský souhlas 31. července 1978, ale vláda musela přijmout tři nové dodatky, z nichž jeden z nich se v budoucnu ukázal být pro devoluci ve Skotsku osudný.⁶⁸ Byl to tzv. Cunninghamův dodatek, který jako podmínku k akceptování

⁶⁴ Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 104-106.

⁶⁵ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 184, see also Evans M., *Constitution-making and the Labour Party*, s. 231.

⁶⁶ Bradbury J. (ed.), *British regionalism and Devolution*, (London, Jessica Kingsley Publishers Ltd., 1997), s. 16-17.

⁶⁷ Říchová B., *Devoluce na Britský způsob aneb Skotsko na cestě od nezávislosti*, *Mezinárodní vztahy*, No. 7, 2005, s. 9.

⁶⁸ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 185, see also Evans M., *Constitution-making and the Labour Party*, s. 231.

kladného výsledku požadoval, aby se nejméně 40% všech oprávněných skotských voličů vyslovilo v referendu pro vytvoření shromáždění.⁶⁹

4.1 Kampaň 1979

Datum konání referend bylo premiérem Callaghanem stanoveno na 1. března 1979.⁷⁰ Politické strany spustily své kampaně, usilující o získání co nejvíce voličů na svou stranu. Labouristická strana zůstala v otázce devoluce nadále názorově rozdělená a strana tak vedla hned dvě kampaně.

Odpůrci devoluce se v řadách Labouristické strany organizovali do uskupení labouristé volí Ne (*Labour Vote No-LVN*) v lednu 1978, v němž se například angažoval Tam Dalyell, Neil Kinnock či Robin Cook.⁷¹ Největší úder v boji o voliče zasadilo hnutí labouristé volí Ne přívržencům devoluce, když se jim podařilo zabránit televiznímu přenosu vystoupení ministerského předsedy Jamese Callaghana, na základě argumentu, že jejich uskupení mělo v rámci strany menší přístup k vysílání během celé kampaně.⁷²

Oficiální labouristické Hnutí Ano (*Labour Movement Yes, LMY*) pod vedením mladého Gordona Browna sdružovalo stranu a odbory. Na stranu devoluce se dále postavila SNP, liberálové, Skotská labouristická strana a skotské odbory. Hlavním problémem Ano-kampaně byla její nejednotnost, jelikož ji tvořilo několik uskupení, která odmítla vzájemně spolupracovat. Dvě největší kampaně, labouristická a kampaň vedená SNP, odmítly spolupráci z důvodu, že nacionalisté labouristům nevěřili, že chtějí a jsou schopni devoluci prosadit. Labouristé zase naopak nechtěli spolupracovat s nacionalisty, protože byli přesvědčeni o tom, že přijetí zákona je pro ně jen nutným krokem na cestě k prosazení úplné

⁶⁹ Bogdanor V., s. 187.

⁷⁰ Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 106.

⁷¹ Kasáková Z., s. 106.

⁷² Hassan G., *The Scottish Labour Party, History, Institutions and Ideas*, s. 41.

nezávislosti.⁷³ Blanka Říchová jako další důvod neochoty ke spolupráci mezi labouristy a SNP uvádí to, že obě strany uvažovaly v kontextu vzdálené budoucnosti a kladly přílišný důraz na jejich vlastní postavení v budoucím shromáždění.⁷⁴

Odpůrcům devoluce se naopak podařilo sjednotit své síly a ještě získat podporu ekonomické sféry, což se labouristům v této době, k jejich neprospěchu, nepodařilo. Hlavní vůdci kampaně SSN- „*Scotland Says No*“ (Skotsko říká ne) se stali konzervativci. Jejich hlavními argumenty proti přijetí chystaného zákona byly tíživé ekonomické dopady devoluce, která by podle nich dala vzniknout další administrativní vrstvě, což by to znamenalo vyšší finanční náklady a více byrokracie. Dále upozorňovali i na možný rozpad Spojeného království.⁷⁵ Zároveň se ale konzervativci snažili prezentovat svou stranu jako prodevoluční, která pouze nesouhlasí s devoluční koncepcí labouristů. Lord Home, dřívější konzervativní ministerský předseda prohlásil, že hlasovat ne, neznamená odvolání principů devoluce a naznačil, že by Konzervativní strana v budoucnu mohla předložit lepší návrh. Podobně se vyjádřila i Margaret Thatcherová, která řekla: „Ne neznamená pohřbení devoluční otázky“.⁷⁶ Tímto slibem, s velkou pravděpodobností, přiměla mnohé konzervativní voliče, aby v referendu hlasovali proti navrhovanému zákonu.

⁷³ Bradbury J. (ed.), *British regionalism and Devolution*, s. 42-43, see also Hassan G., *The Scottish Labour Party, History, Institutions and Ideas*, s. 41.

⁷⁴ Říchová B., *Skotsko na cestě k autonomii*, s. 61

⁷⁵ Bradbury J. (ed.), *British regionalism and Devolution*, s. 18, see also Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 192, see also Říchová B., *Skotsko na cestě k autonomii*, s. 61.

⁷⁶ „A „No“ vote does not mean the devolution question will be buried.“ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 193.

4.2 Referendum 1979

Referenda ve Skotsku a Walesu proběhla 1. března 1979. Ve Skotsku hlasovalo 51.6% voličů pro přijetí zákona a 48.4% pro jeho odmítnutí. Ano však z celkového počtu oprávněných voličů představovalo pouhých 32.9%, což kvůli Cunninghamovu dodatku, který vyžadoval minimálně 40% podporu, pro přijetí zákona nestačilo.⁷⁷

Důvodů pro neúspěch vládních návrhů bylo několik, hlavní vinu ale nese sama jejich iniciátorka – tedy Labouristická strana. Referenda o devoluci se uskutečnila v nejméně vhodnou dobu pro Callaghanovu vládu, kdy měla malou voličskou podporu po tzv. „zimě nespokojenosti“.⁷⁸ Strana se navíc rozhodla vést vlastní samostatnou kampaň, která ale nebyla tak účinná jako sjednocená kampaň odpůrců devoluce vedená konzervativci. Labouristické straně, která byla v otázce devoluce značně názorově rozdělená, dále chybělo potřebné nadšení k jejímu prosazení. Na své straně navíc neměla část odborů, místní správa a ekonomická sféra se dokonce stavěly proti.⁷⁹

Návrh zákona navíc obsahoval mnoho problematických bodů, které nebylo lehké obhájit. Chybějící finanční odpovědnost nových shromáždění, postavení skotských poslanců ve Westminsteru, většinový volební systém, to byly jen některé z problémů budoucího parlamentu, tak jak se ho snažili prosadit jeho zastánci v referendu v roce 1979.⁸⁰ Tam Dalyell, který patřil k labouristickým odpůrcům devoluce, komentoval zákon takto: „Legislativa byla narychlo ušitá, aby mohla čelit volební hrozbě představované Skotskou národní stranou.“⁸¹ I mnozí zastánci devoluce ale považovali návrh za značně chaotický.

⁷⁷ Bradbury J. (ed.), *British regionalism and Devolution*, s. 17.

⁷⁸ Hromadné stávky státních zaměstnanců za lepší mzdové podmínky v letech 1978 a 1979. Kenneth M.O., *Dějiny Británie*, s. 507, see also Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 191.

⁷⁹ Bogdanor V., s. 192, see also Bradbury J. (ed.), *British regionalism and Devolution*, s. 18.

⁸⁰ Mitchell J., *Constitutional conventions and the Scottish national movement: origins, agendas and outcomes*, s. 20.

⁸¹ „The legislation was hastily cobbled together to meet the electoral threat posed by the Scottish National Party.“ Evans M., *Constitution-making and the Labour Party*, s. 231.

Navíc otázka v referendu nebyla příliš dobře formulovaná; voliči nebyli tázáni, zda devoluci chtějí nebo ne, ale zda mají být opatření stanovená v zákonu o Skotsku uvedena v praxi.⁸²

Gerry Hassan míní, že v této době nebyla devoluce pro labouristy natolik důležitá a svou domněnku dokládá faktem, že nikdo z hnutí LVN nebyl později nijak politicky potrestán, ačkoli toto hnutí de facto zapříčinilo neúspěch referenda a posléze i pád labouristické vlády. Callaghanova vláda byla totiž závislá na kladném výsledku referenda, jelikož navrhované shromáždění bylo základem paktu s liberály, díky kterému labouristé zachovávali vládu, která ztratila ve sněmovně většinu.⁸³ Po krachu zákonů na půdě parlamentu byla vládě 28. března vyslovena nedůvěra a byly vypsány nové volby.

Labouristé, i přes neúspěch referend, neupustili od nastoleného kurzu a ve svém předvolebním programu nazvaném: *Labouristická cesta je tou lepší cestou (The Labour Way Is The Better Way)* dali jasně najevo, že strana nadále podporuje vznik skotského shromáždění a trvá na jeho vytvoření.⁸⁴ V květnových volbách roku 1979 ale strana prohrála a nová konzervativní vláda pak v červnu oba zákony odvolala.⁸⁵

Neúspěch referenda, prohra labouristů ve všeobecných volbách, klesající preference SNP (ta ve volbách v roce 1979 získala pouze dva poslanecké mandáty, oproti jedenácti v roce 1974) a odvolání obou zákonů dávalo tušit, že pro devoluci nastaly špatné časy.⁸⁶

Konzervativní strana se po vítězných volbách přestala touto problematikou zabývat a nedostála tak svým předreferendovým slibům o předložení a realizování vlastních návrhů. Tyto sliby se ukázaly být pouze součástí taktiky, kterou strana usilovala o hlasy skotských voličů ve volbách v roce 1979. Preference konzervativců začaly ve Skotsku kvůli zpronevěře strany vůči devoluci rychle klesat, naopak labouristé si ve Skotsku od konce sedmdesátých let začali svou voličskou pozici obnovovat, ačkoli ve zbytku země podporu ztráceli. Všeobecné

⁸² Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 107-108.

⁸³ Hassan G., *The Scottish Labour Party, History, Institutions and Ideas*, s. 41-42.

⁸⁴ Říchová B., *Skotsko na cestě k autonomii*, s. 62.

⁸⁵ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 190-191.

⁸⁶ Bradbury J. (ed.), *British regionalism and Devolution*, s. 42-43.

volby v roce 1979 sice prohráli, ale ve Skotsku posílili, když získali 41,6% oproti 36,3% z října 1974 což byl přesný opak jejich volebních zisků v Anglii.⁸⁷ Tento trend se opakoval i ve volbách v letech 1979, 1983, 1987 a 1992, kdy Anglie volila Konzervativní stranu, zatímco Skotsko a Wales zůstaly loajální labouristům.⁸⁸

Obecně lze říci, že sedmdesátá léta znamenala obrat v devoluční politice Labouristické strany. Strana sice začala tuto myšlenku prosazovat, stejně jako na konci šedesátých let v případě doplňkových voleb v Hamiltonu, až pod přímou hrozbou volebních výsledků SNP v únoru 1974, ale po vítězných volbách v říjnu 1974 se od ní už neodvrátila. Právě naopak, začala se jí detailněji zabývat, o čemž svědčí vydání několika bílých knih v tomto období. Hlavním problémem Labouristické strany a hlavním důvodem konečného ztroskotání jejích návrhů byla její názorová nejednotnost v této problematice. Ve straně bylo příliš mnoho skeptiků a odpůrců devoluce, než aby si strana mohla sebevědomě stát za svými návrhy a prosadit je na půdě parlamentu. Názorová nejednotnost dala vzniknout řadě problémů, které nakonec přispěly k nepřijetí zákona o Skotsku. Těmito problematickými body je myšlena například *West Lothian Question* nebo Cunninghamův dodatek. K pádu zákona tak paradoxně velkou mírou přispěli právě odpůrci z vlastních řad labouristů.

⁸⁷ Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century*, s. 137.

⁸⁸ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 194.

III. TRNITÁ CESTA K CÍLI

1. Labouristé v první polovině osmdesátých let

Po debaklu referenda z roku 1979 a následných prohraných volbách by se dalo očekávat, že Labouristická strana od prosazování devoluce upustí. V jejích řadách stále bylo mnoho odpůrců devoluce, navíc se Konzervativní vláda po svém volebním vítězství od devoluce zcela distancovala. Zmizela tak rivalita dvou hlavních stran patrná především na přelomu šedesátých a sedmdesátých let o to, která předloží lepší devoluční návrh a získá si tak skotské voliče. Nacionalismus, který byl hnacím motorem labouristických devolučních návrhů v předchozím období navíc na počátku osmdesátých let, ztrácel na síle.

Přesto zůstali labouristé devoluci věrní a oproti předchozímu desetiletí, kdy byla jejich víra v ní váhavá, se nyní stala jejich jasnou prioritou. Jedním z důvodů bylo i to, že tato otázka nebyla ve Skotsku, na rozdíl od situace ve Walesu, nikdy mrtvým tématem. Navíc v průběhu osmdesátých let začali ve stranických rozhodovacích orgánech postupně převažovat přívrženci devoluce.⁸⁹ Od počátku osmdesátých let tak Labouristická strana usilovala o devoluci z přesvědčení a ne z taktických důvodů, jako tomu bylo dříve. Neopakovala se tedy situace z předchozích dvou desetiletí, kdy strana měnila svou politiku v závislosti na změně volebních preferencí nacionalistů. Obecně lze konstatovat, že po celá osmdesátá léta byl přínos strany v této otázce stálý.

V únoru 1983 se Labouristická strana zavázala k tomu, že se její budoucí vláda zasadí o ustavení skotského přímo voleného shromáždění s finančními pravomocemi. Tento závazek se posléze objevil i v předvolebním programu strany.⁹⁰ Strana tímto závazkem usilovala nejen o získání hlasů skotských voličů, ale někteří skotští labouristé byli navíc přesvědčeni o

⁸⁹ Evans M., *Constitution-making and the Labour Party*, s. 233.

⁹⁰ Evans M., s. 233.

tom, že by nově vzniklé shromáždění bylo schopné účinně vzdorovat politice Konzervativní strany, pokud by se labouristé znovu ocitli v opozici. Ve prospěch vzniku shromáždění se s touto myšlenkou přihlásil v polovině osmdesátých let labouristický poslanec Donald Dewar, který prohlásil: „Shromáždění by chránilo skotský lid před ničící legislativou, která nereflektuje skotské priority.“⁹¹

Politika premiérky Thatcherové nebyla ve Skotsku nikterak populární, navíc v této době narůstaly rozpory mezi konzervativci a opozičními labouristy. Souviselo to s tím, že zatímco konzervativní vláda byla tou nejpravicejší vládou, kterou Británie ve dvacátém století měla, labouristé se pod vedením Tonyho Benna naopak posouvali značně doleva.⁹² Skotsko, které podporovalo labouristy, jen těžko přijímalo politiku jejich protivníka. Navíc se mnoho Skotů mohlo cítit konzervativci oklamáno, když strana po svém vítězství nepředložila slibované devoluční návrhy a k řešení této problematiky zůstala po celou dobu své vlády lhostejná až nepřátelská. Situace se postupem času ještě zhoršovala a nakonec vyústila až v otevřené protesty proti vládnoucí straně v souvislosti se zavedením tzv. *poll tax*. Jednalo se o komunální daň, populárně zvanou též daň z hlavy, kdy se míra zdanění neměla odvíjet od příjmů domácnosti, ale od počtu jejích členů.⁹³

K dokreslení politické situace ve Skotsku osmdesátých let je rovněž důležité podívat se na pozici nacionalistů. Ta byla v osmdesátých letech diametrálně odlišná od té, která ve Skotsku panovala v předešlých dvou desetiletích. Nejen že nedošlo k dalšímu nárůstu nacionalismu, ale právě naopak, SNP zaznamenala pokles preferencí. Ve volbách v roce 1979 získala pouhé dva poslanecké mandáty. A ačkoli její volební zisky v dalších volbách rostly, znamenaly zisk pouhých dvou nebo třech mandátů (s výjimkou šesti mandátů získaných v roce 1997).⁹⁴ Strana se tak již nikdy nepřiblížila svým volebním úspěchům z poloviny

⁹¹ „An assembly would have protected the Scottish people from much demaging legislation which does not reflect Scottish priorities.“ Evans M., s. 234.

⁹² Kenneth M.O., *Dějiny Británie*, s. 510-511.

⁹³ Rovná L., *Kdo vládne Británii?*, s. 46.

⁹⁴ Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century*, s. 156.

sedmdesátých let. Díky své oslabené pozici v osmdesátých letech proto pro labouristy nepředstavovala takovou hrozbu, jako tomu bylo dříve. Přesto nelze říci, že by strana zcela ztratila vliv na politiku labouristů, ti totiž i nadále úzkostlivě sledovali jakýkoli vzestup jejich preferencí a snažili se na něj adekvátně reagovat.

Pokles podpory voličů SNP lze vysvětlit tím, že zatímco v šedesátých a sedmdesátých letech byla SNP považována za hlavní stranu prosazující skotské zájmy, v osmdesátých letech se takovou stranou stala strana labouristická. A jelikož labouristé měli, na rozdíl od SNP, šanci stát se vládnoucí stranou, je možné se domnívat, že se mnoho voličů rozhodlo místo SNP volit právě je, což ostatně dokazují i jejich vysoké volební preference v tomto období. Domněnku, že se Labouristická strana stala v této době opravdu stranou devoluce, potvrzují i slova labouristického poslance Donalda Dewara, který v roce 1984 poznamenal: „Uvnitř Labouristické strany již dávno nepanují dohady ohledně nutnosti devoluce...naopak nenapadá mě žádné jiné téma na kterém by strana byla ještě více zajedno než na základních principech devoluce“.⁹⁵

I.G.C. Hutchison podává poněkud jiný pohled na tuto otázku, když jako důvod pro pokles volebních preferencí SNP v osmdesátých letech uvádí nezájem skotského obyvatelstva zabývat se, po debaklu devoluce z roku 1979, touto problematikou. Hutchison ale rovněž dodává, že se SNP v této době ocitla v pozadí i proto, že v atmosféře nespokojenosti s konzervativní vládou se skotské obyvatelstvo přiklonilo na stranu labouristů. Od těch si slibovalo změnu poměrů ve Skotsku, jakmile se stanou vládnoucí stranou.⁹⁶

V červnu 1983 se konaly všeobecné volby, ve kterých byli labouristé opět poraženi konzervativci. Nicméně ve Skotsku byl potvrzen trend z předchozích voleb, kdy opět zvítězili labouristé, kteří získali 41 poslaneckých mandátů oproti 21 mandátů konzervativců.⁹⁷ Díky

⁹⁵ „Certainly within the Labour Party there are no longer any arguments about the need for devolution...I cannot think of any subject where the party is more united than on the basic principles of devolution.“ Evans M., *Constitution-making and the Labour Party*, s. 238.

⁹⁶ Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century*, s. 147.

⁹⁷ Evans M., *Constitution-making and the Labour Party*, s. 235.

tomuto svému volebnímu zisku začala Labouristická strana v této době uplatňovat nárok na tzv. skotský mandát. Snažila se tak oslabit pozici Konzervativní strany argumentem, že tato strana nemá mandát k vládnutí ve Skotsku, jelikož ve volbách nezískala dostatečný počet skotských poslaneckých křesel. Zároveň se tak snažila upevnit si svou vlastní pozici ve Skotsku, aby se jí podařilo prosadit její devoluční návrhy a aby zabránila SNP v prosazování její vize nezávislého Skotska v Evropě.

Labouristé svou devoluční politiku ukotvili v dokumentu s názvem: *Devoluce: Zelená kniha Labouristů (Devolution: Labour's Green Paper)*, který vyšel v září 1984. Kniha reprezentovala oficiální politiku strany a vycházela z předpokladu, že skotský lid vyjádřil podporu shromáždění v referendu o zákonu o Skotsku v roce 1979 a pouze Cunninghamův dodatek a nízká volební účast způsobily nepřijetí návrhu.⁹⁸

V této době hrála důležitou roli ve stranické politice Skotská rada labouristické strany (*Scottish Council of the Labour Party*), která naléhala na členy a voliče Labouristické strany, aby se podíleli na celostranické kampani za skotské shromáždění. Sama navíc ještě v této době vydala diskusní dokument s názvem skotské ústavodárné shromáždění (*The Scottish Constitutional Convention - Scottish Labour Party*). V něm vyzývala skotské labouristické poslance k ustavení prozatímního shromáždění (*Interim Scottish Assembly*) a vypsání voleb ve Skotsku, pokud vláda nepřijme návrhy předložené ústavodárným shromážděním. Lze říci, že skotští labouristé zaujali v otázce devoluce v osmdesátých letech nacionalistickou pozici, jelikož podobnou strategii navrhoval již ve čtyřicátých letech John MacCormick.⁹⁹

⁹⁸ Evans M., s. 238.

⁹⁹ Evans M., s. 238.

2. Kampaň za skotské shromáždění

O vytvoření skotského shromáždění neusilovala v této době ovšem pouze Labouristická strana. Dalším významným aktérem na poli boje za devoluci se stala organizace kampaň za skotské shromáždění (*The Campaign for a Scottish Assembly, CSA*) založená již v roce 1979. Jejím cílem bylo zpopularizování devoluce a získání co nejširší podpory pro tuto myšlenku. Zároveň kampaň usilovala o zřízení ústavodárného shromáždění, které by sloužilo jako prostředek k vytvoření skotského shromáždění nebo parlamentu.¹⁰⁰

V březnu 1980 byl tento návrh prezentován Dolní sněmovně parlamentu předsedou SNP Gordonem Wilsonem. Tato listina, která navrhovala vytvoření přímo voleného ústavodárného shromáždění, ale nezískala dostatečnou podporu.¹⁰¹

Labouristé a liberálové zaujali k CSA od počátku rezervovaný postoj. Takže, když se CSA v červnu 1985 rozhodla vytvořit ústavodárné shromáždění, narazila na odpor právě Labouristické strany. Oficiální názor strany byl takový, že zřízení navrhovaného shromáždění není nutné. Na skotské konferenci Labouristické strany byl tento názor vyjádřen poslancem Georgem Foulkesem takto: „Jestliže jsou u moci konzervativci, pak je ústavodárné shromáždění bezmocné, pokud by byli u moci labouristé, pak jej není třeba.“¹⁰² Jedním z důvodů, proč byli labouristé v opozici vůči shromáždění, bylo i to, že navrhované shromáždění mělo být přímo volené. Tento způsob volby by nemusel labouristům zaručit většinové postavení v tomto orgánu, jelikož by se hlasy mohly rozmělnit mezi další politické strany nebo uskupení. Malé strany jako například Skotští sociální demokraté (*Scottish Social Democrats, SSD*) nebo SNP si naopak přímou volbu stanovili jako svou podmínku k podpoře shromáždění.¹⁰³ Labouristé navíc v této době spatřovali ve shromáždění určitou konkurenci

¹⁰⁰ Říchová B., Skotsko na cestě k autonomii, s. 63.

¹⁰¹ Mitchell J., *Constitutional conventions and the Scottish national movement: origins, agendas and outcomes*, s. 10.

¹⁰² „If there was a Conservative Government then a constitutional convention was not credible and if Labour was elected then it was not necessary.“ Mitchell J., s. 25.

¹⁰³ Mitchell J., s. 24-25.

jejich vlastním devolučním návrhům. Strana proto zůstala ke koncepci shromáždění nepřátelská až do konce osmdesátých let.

3. Všeobecné volby 1987 a „Doomsday Scenario“

Jedněmi z nejdůležitějších voleb v moderní skotské historii se staly všeobecné volby v červenci 1987. Jejich výsledky totiž měly dalekosáhlé důsledky pro devoluci ve Skotsku. Stalo se totiž to, co se již delší dobu očekávalo, došlo k tzv. *Doomsday Scenario*. Tento termín označoval prohru konzervativců ve Skotsku, ale jejich celobritské vítězství.¹⁰⁴ Již před samotnými volbami probíhaly v opozičních stranách debaty o právu konzervativců na vládu ve Skotsku v případě *Doomsday Scenario*. Nejvíce se těmito úvahami zabývali labouristé, jakožto druhá nejsilnější strana v zemi. Nežli se podíváme, jak labouristé a CSA na nově vzniklou situaci reagovali, je třeba se si položit otázku, proč vlastně konzervativci ve Skotsku prohráli, ačkoli celkově ve Velké Británii zvítězili již potřetí v řadě za sebou.

Obecně lze říci, že skotské obyvatelstvo nikdy nebylo příliš spokojeno s politikou vládnoucích konzervativců. Ale zlom, kdy strana definitivně ztratila podporu skotského obyvatelstva, přišel v květnu 1987, kdy Margaret Thatcherová oznámila úmysl zavést tzv. *poll tax*.¹⁰⁵ Zprávy o tom, že by tato daň měla být zavedena ve Skotsku již v dubnu 1988, rok v předstihu před zbytkem Spojeného království, zdvihla vlnu odporu a negativně se odrazila na volebních výsledcích konzervativců.¹⁰⁶ Ti v červencových volbách získali pouhých deset poslaneckých mandátů za Skotsko. Triumfální zisk padesáti křesel učinil z labouristů, nyní pod vedením Neila Kinnocka, nade vší pochybnost dominující stranu Skotska.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Hassan G., *The Scottish Labour Party, History, Institutions and Ideas*, s. 45.

¹⁰⁵ Brand J., Mitchell J., *Home Rule in Scotland*, in Bradbury J. (ed.), *British regionalism and Devolution* (London, Jessica Kingsley publishers Ltd., 1997), s. 43-44.

¹⁰⁶ Hassan G., *The Scottish Labour Party, History, Institutions and Ideas*, s. 45.

¹⁰⁷ Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century*, s. 156.

Rekordní počet křesel získaný v těchto volbách labouristy měl své kořeny v konstantní angažovanosti této strany v otázce devoluce a v příslibu vytvořit skotský parlament s ekonomickými, průmyslovými a daňovými pravomocemi „na prvním parlamentním zasedání“.¹⁰⁸ Tento návrh zahrnuje strana do svého předvolebního celobritského programu a ten, jak se později ukázalo, přinesl své ovoce v podobě opětovného volebního úspěchu strany ve Skotsku. Navíc si strana v této době získala i sympatie skotského tisku.

Byla to právě Labouristická strana, která nejvíce profitovala z nespokojenosti skotského obyvatelstva s vítězstvím Konzervativní strany a s jejím úmyslem zavést daň z hlavy. Díky odporu proti dani z hlavy došlo ve Skotsku k novému oživení devoluční otázky a k prohloubení důvěry voličů v labouristy, jakožto jediné alternativy k vládnoucí straně. Margaret Thatcherová tak paradoxně napomohla zastáncům devoluce k získání široké podpory skotského obyvatelstva pro své návrhy. Nepopulární opatření konzervativců přinesly v této době navíc i nárůst volebních preferencí SNP.

Labouristé po volbách zkonkretizovali své devoluční návrhy, když upravili svůj dřívější návrh prozatímního shromáždění (*Interim Assembly*) tak, aby zahrnovalo i členy odborových svazů, místních autorit, církví a dalších skupin. V srpnu 1987 poslanec Robin Cook, který byl dříve oponentem devoluce, naléhal na labouristické poslance ve Skotsku, aby ustavili alternativní fórum k Westminsteru „někde ve Skotsku a sezvali poslance ostatních stran, aby se k nim připojili a hlasovali o skotských otázkách.“¹⁰⁹ Předseda SNP Gordon Wilson okamžitě deklaroval ochotu jeho strany podílet se na tomto plánu a stejně tak se vyjádřila i CSA.

V září 1987 bylo na roční labouristické konferenci pográtováno straně ve Skotsku k zisku 50 křesel. Tento zisk byl shledán jako mandát pro zřízení skotského shromáždění a

¹⁰⁸ „in the first parliamentary session“, Evans M., *Constitution-making and the Labour Party*, s. 238.

¹⁰⁹ „somewhere in Scotland, and invite the MPs of other parties to join us there and vote on Scottish issues.“, Evans M., *Constitution-making and the Labour Party*, s. 239.

strana ve Skotsku byla požádána, aby vypracovala návrh devoluční smlouvy. Ta tak opravdu učinila a tento návrh byl na podzim 1987 předložen tehdejší stínovým skotským sekretářem Donaldem Dewarem Dolní komoře parlamentu. Mediální ohlas k labouristickému skotskému návrhu zákona (*Labour's Scotland Bill*) byl velmi pozitivní. Návrh byl shledán oprávněným, jelikož měl mandát 75% skotských voličů, kteří ve všeobecných volbách roku 1987 dali svůj hlas prodevolučním stranám. John Maxton, přední mluvčí labouristů v záležitostech Skotska, vystoupil navíc s požadavkem, aby vláda vyhlásila referendum o skotském parlamentu.¹¹⁰

Labouristické devoluční iniciativy po volbách v roce 1987 byly jasným důkazem toho, že ve straně definitivně převládli zastánci devoluce usilující o to, aby se problematika Skotska opět začala řešit na půdě parlamentu. Její návrhy ale neměly v této době šanci na úspěch, jelikož se strana nacházela v opozici vůči vládnoucí konzervativní straně. Ta nadále zaujímal centralistický postoj a byla proti jakékoli formě devoluce.

3.1 Prohlášení práv Skotska a doplňkové volby v Govanu

Pokles popularity Konzervativní strany ve Skotsku neoživil pouze devoluční politiku labouristů; i CSA mohla znovu otevřít otázku vytvoření ústavodárného shromáždění. V roce 1988 vytvořila ústavní řídicí výbor (*Constitutional Steering Committee*), jehož předsedou se stal Sir Robert Grieve. Tento výbor ve své zprávě nazvané Prohlášení práv Skotska (*A Claim of Right for Scotland*) kritizoval stávající skotskou vládní strukturu a požadoval založení skotského ústavodárného shromáždění (*Scottish Constitutional Convention – SCC*).¹¹¹

Výbor prosazoval mnoho různých modelů shromáždění, ale nejdůležitější charakteristikou každého z nich byla nadpoloviční většina Labouristické strany.¹¹² Výbor si

¹¹⁰ Řichová B., Skotsko na cestě k autonomii, s. 64, see also Evans M., Constitution-making and the Labour Party, s. 239.

¹¹¹ Evans M., s. 236, see also Bogdanor V., Devolution in the United Kingdom, s. 196.

¹¹² Mitchell J., Constitutional conventions and the Scottish national movement: origins, agendas and outcomes, s. 25-26.

byl vědom toho, že pokud shromáždění nebude mít podporu labouristů, nemají jeho návrhy šanci na úspěch. Cílem shromáždění mělo být navržení podoby skotského parlamentu, mobilizace podpory skotského obyvatelstva a zajištění vládní podpory pro své návrhy.¹¹³ Jak už samotný název zprávy napovídá, byla v ní rovněž zdůrazněna suverenita skotského lidu a jeho práva na kontrolu vlastních záležitostí.¹¹⁴ Zpráva se zabývala i otázkou konání referenda.

SNP byla první stranou, která shromáždění veřejně vyjádřila svou podporu v září 1988. Dále návrh shromáždění podpořili liberálové a výbor skotských místních autorit (*Convention of Scottish Local Authorities, COSLA*).

Labouristé, kteří byli pro fungování shromáždění klíčoví stále zůstávali v opozici. Pouze část strany, která v březnu 1988 utvořila nové vnitrostranické uskupení nazvané Skotská labouristická akce (*Scottish Labour Action, SLA*), se rozhodla shromáždění podpořit.¹¹⁵ SLA zaujala radikálnější postavení oproti zbytku strany, jelikož se obávala nárůstu voličské podpory SNP na úkor Labouristické strany.

Přestože Prohlášení práv Skotska nebylo veřejností přijato s přílišným nadšením, událost, která v brzké době následovala, vyzdvihla otázku shromáždění znovu do popředí skotské politiky. Touto událostí, která měla dvoustranný efekt na složení shromáždění byly doplňkové volby v Govanu v roce 1988. Zvolení Jima Sillarse z SNP za poslance na dřívější tradičně labouristické křeslo totiž zvýšilo tlak na účast labouristů v navrhovaném shromáždění. Vítězství SNP se stejně jako v sedmdesátých letech ukázalo být velice efektivním nástrojem nátlaku na Labouristickou stranu.¹¹⁶

Ačkoli tedy labouristé do této doby SCC nepodporovali a to především z obavy, že by strana vznikem takovéto mezistranické organizace ztratila svou nadvládu v řešení devoluční

¹¹³ Brand J., Mitchell J., *Home Rule in Scotland*, in Bradbury J. (ed.), *British regionalism and Devolution*, s.44-45.

¹¹⁴ Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: *Sborník Západoevropských studií*, s. 110, see also Říchová B., *Skotsko na cestě k autonomii*, s. 63, see also Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 196.

¹¹⁵ Hassan G., *The Scottish Labour Party, History, Institutions and Ideas*, s. 45.

¹¹⁶ Mitchell J., *Constitutional conventions and the Scottish national movement: origins, agendas and outcomes*, s. 26-27.

otázky ve Skotsku, prohra s SNP v Govanu vedla nakonec ke změně stranické politiky.¹¹⁷ Důvodem podpory shromáždění bylo i to, že v něm strana měla slíbené většinové postavení. Začátkem října vyjádřil SCC podporu labouristický stínový skotský sekretář Donald Dewar a posléze se stejně tak vyjádřili i další poslanci Skotské labouristické strany.¹¹⁸

Doplňkové volby v Govanu vedly i ke změně politiky SNP, která si po svém triumfálním vítězství začala klást podmínky pro svou účast ve shromáždění. Ty mimo jiné zahrnovaly větší podíl křesel ve shromáždění a například i to, aby v referendu bylo Skotům umožněno vybrat si ze třech možností: zachování status quo, schéma navržené shromážděním nebo úplnou nezávislost. Tyto požadavky se ukázaly nepřijatelnými pro ostatní členy shromáždění a SNP se rozhodla se na shromáždění nepodílet.¹¹⁹ SNP navíc také vadilo, že shromáždění nebude přímo volené a že v něm bude dominovat Labouristická strana.¹²⁰

4. Skotské ústavodárné shromáždění

Skotské ústavodárné shromáždění bylo založeno v lednu 1989 a jeho cílem bylo převést devoluci do konkrétních legislativních návrhů, které by posléze mohly být prosazeny novou prodevoluční vládou. V tomto orgánu, jak už bylo výše uvedeno, měli výsadní postavení labouristé. Mnoho návrhů, které posléze shromáždění vypracovalo, proto z velké části vycházelo původně z devolučních návrhů této strany. Jelikož se Konzervativní strana a SNP odmítly ve shromáždění angažovat, stali se druhou nejvýznamnější politickou stranou Liberální demokraté. Přestože shromáždění nebylo volené, angažovalo se v něm mnoho různých dalších politických i občanských uskupení. Z politických stran to byly ještě Demokratická levice a Strana Zelených, která ale shromáždění v listopadu 1990 opustila pro

¹¹⁷ Brand J., Mitchell J., *Home Rule in Scotland*, in Bradbury J. (ed.), *British regionalism and Devolution*, s. 45.

¹¹⁸ Mitchell J., *Constitutional conventions and the Scottish national movement: origins, agendas and outcomes*, s. 27.

¹¹⁹ Mitchell J., s. 27.

¹²⁰ Brand J., Mitchell J., *Home Rule in Scotland*, in Bradbury J. (ed.), *British regionalism And Devolution*, s. 45.

neshody ohledně referenda a volebního systému do parlamentu. Kromě politických stran byli součástí shromáždění i zástupci občanské společnosti (místní samosprávy, odborů, církevních organizací, univerzit, obchodních a jiných organizací).¹²¹ Právě široké spektrum skotských elit poskytl činnosti této organizace potřebnou legitimitu. Navíc se takto široké spektrum podpory zdálo být zárukou toho, že se už nebude opakovat neúspěch referenda z roku 1979.¹²² Shromáždění mělo navíc i podporu skotských médií, která sehrála klíčovou roli v udržení devolučních aspirací SCC při životě, především po volební porážce labouristů v roce 1992.¹²³

Ve shromáždění probíhaly především debaty o podobě volebního systému do budoucího parlamentu a o jeho velikosti. Liberální demokraté se snažili prosadit proporční volební systém, labouristé naopak usilovali o pro ně výhodnější většinový systém. Nakonec se obě strany dohodly na kompromisu v podobě tzv. systému přidaného člena (*Additional Member System*).¹²⁴ Kompromisu bylo dosaženo i v otázce velikosti parlamentu, když se členové shromáždění shodli na počtu 129 poslanců, ačkoli například odborové svazy usilovaly o vyšší počet poslanců.

Rozdílnost názorů jednotlivých členů shromáždění, především na počátku jeho působení, vedly k tomu, že některé otázky musely být ponechány stranou nebo zůstaly zcela nevyřešeny. Problematická byla zpočátku například otázka zachování funkce skotského sekretáře, kdy labouristé, stejně jako v zákonu o Skotsku 1978 usilovali o její zachování, zatímco Liberální demokraté byli proti. Další problematickou otázkou byla i otázka vztahu nového parlamentu a Westminsteru. *West Lothian Question*, která způsobila tolik problémů obhájcem devoluce v sedmdesátých letech byla v této době zcela opomenuta.¹²⁵

¹²¹ Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 110.

¹²² Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century*, s. 149.

¹²³ Evans M., *Constitution-making and the Labour Party*, s. 237.

¹²⁴ „73 poslanců by bylo voleno většinovým systémem ze stávajících volebních obvodů do Westminsteru, přičemž měl vzniknout ještě jeden mandát rozdělením volebního obvodu Orkneys a Shetland, Dalších 56 poslanců mělo být voleno na základě stranických kandidátek v osmi volebních obvodech do Evropského parlamentu.“ Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 113, see also Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 197, see also Brand J., Mitchell J., *Home Rule in Scotland* in Bradbury J. (ed.), *British regionalism and Devolution*, s. 47

¹²⁵ Brand J., Mitchell J., *Home Rule in Scotland*, s. 48.

Velký posun v postoji labouristů oproti sedmdesátým letům se projevil v otázce financování budoucího shromáždění. Na konci sedmdesátých let trvala labouristická vláda na financování shromáždění skrze jednorázovou subvenci, tzv. *block grant*. V průběhu osmdesátých let ale Labouristická strana svojí politiku změnila a bylo dohodnuto, že budoucí parlament bude mít pravomoc zvyšovat daně. Změna postoje strany byla podle Jacka Branda a Jamese Mitchella dána zčásti reakcí na kritiku finanční koncepce shromáždění ze sedmdesátých let a zčásti snahou labouristů ukázat své odhodlání vytvořit silnou a fungující legislativu.¹²⁶

Shromáždění vydalo své návrhy ve dvou významných dokumentech. Tím prvním z nich byl dokument s názvem: *Směrem ke skotskému parlamentu (Towards Scotland's Parliament)*, vydaný v roce 1991.¹²⁷ Již ze samotného názvu je patrné, že SCC usilovala o vytvoření parlamentu a ne shromáždění. Užití termínu „parlament“ mělo symbolizovat získání větších pravomocí budoucího orgánu.¹²⁸

Tento dokument se vyslovil pro vytvoření přímo voleného skotského parlamentu a hrubě nastínil i jeho budoucí pravomoci. Z velké části vycházel tento návrh z návrhu Labouristické skotské smlouvy z roku 1987 pouze s tím rozdílem, že nyní labouristé přestali prosazovat většinový volební systém a byli ochotni jednat o jiném, který by umožnil širší zastoupení různých skupin v budoucím parlamentu.¹²⁹

Shromáždění, ve kterém se názory jednotlivých uskupení lišily, nebylo ale v této době schopné vyřešit komplexní problematiku budoucího parlamentu a jeho pravomocí. Za úspěch lze ale považovat i to, že shromáždění bylo schopné dosáhnout alespoň částečné dohody.

Zintenzivnění činnosti shromáždění přinesly všeobecné volby v roce 1992 a další celobritské vítězství Konzervativní strany. Výsledky voleb ve Skotsku skončily prakticky se

¹²⁶ Brand J., Mitchell J., s. 48.

¹²⁷ Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 111-112.

¹²⁸ Brand J., Mitchell J., *Home Rule in Scotland*, in Bradbury J. (ed.), *British regionalism and Devolution*, s. 46-47.

¹²⁹ Říchová B., *Skotsko na cestě k autonomii*, s. 64.

stejným výsledkem jako ty předchozí, s padesáti mandáty ve Skotsku opět zvítězili labouristé, konzervativní strana získala mandátů jedenáct.¹³⁰ Opětovné vítězství konzervativců, tak jako v předchozích volbách, posílilo ve Skotsku činnost devolučních hnutí. Kromě SCC se v něm začaly angažovat i nově vzniklé organizace jako například Scotland United, Charter 88, Democracy for Scotland a další.¹³¹

John Major, jakožto nový vůdce Konzervativní strany nezměnil její unionistický kurz, pouze se pokoušel o zreformování stávajících skotských institucí. Návrhy představené konzervativci v roce 1993 v Bílé knize *Skotsko v Unii: partnerství navždy (Scotland in the Union: A partnership for Good)*, ale neodpovídaly touze Skotska po vlastní samosprávě.

I vedení labouristické strany se v roce 1992 změnilo, když po prohraných volbách odstoupil Neil Kinnock a byl nahrazen nadšeným zastáncem devoluce Johnem Smithem. Smith, který patřil k předním zastáncům devoluce již v sedmdesátých letech, považoval skotský parlament za „nedokončenou práci labouristů“¹³² a tak se strana pod jeho vedením stala ještě více prodevoluční než kdykoli předtím. Sám se bohužel ustavení skotského parlamentu nedožil; zemřel v létě 1994. Jeho nástupce Tony Blair a stínový ministr pro Skotsko Donald Dewar ale navázali na jeho odkaz.

Nástup Tonyho Blaira do vedení labouristické strany v roce 1994 je spojen i s programovou transformací této strany. V dubnu 1995 totiž došlo ke zrušení kontroverzního článku IV. labouristického programu o znárodnění a strana se přihlásila ke koncepci volného trhu. Tato vnitřní proměna strany je symbolizována obměnou názvu na tzv. New Labour.¹³³

Nové, ještě více prodevoluční vedení labouristů, vedlo k zintenzivnění práce SCC, které v roce 1995 publikovalo svůj druhý významný dokument: *Parlament Skotska, právo Skotska (Scotland's Parliament, Scotland's Right)*. Ten byl již mnohem více propracovaný

¹³⁰ Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century*, s. 156.

¹³¹ Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 112.

¹³² „unfinished business“ Blair T., *New Britain, My vision of a young country* (London, Fourth estate, 1996), s. 269.

¹³³ Rovná L., *Kdo vládne Británii?*, s. 53, see also Řichová B.(ed.), *Komparace politických systémů I.*, s. 149.

než předchozí dokument *Směrem ke skotskému parlamentu*. Mimo jiné řešil i otázku financování budoucího parlamentu. Ten měl být financován především subvencí, ale i pravomocí měnit daň z příjmu v rozmezí +/-3%. Pravomoc zvyšovat daně byla parlamentu přiznána proto, aby získal větší autonomii a byl více odpovědný než shromáždění navrhované labouristy v sedmdesátých letech.

Tato pravomoc se však později obrátila proti labouristům, když ji konzervativní státní sekretář pro Skotsko Michael Forsyth nazval tzv. „*tartan tax*“ a Konzervativní strana ji využila ke kritice labouristů. Možnost zvyšovat daň z příjmu byla labouristy na Skoty údajně uvalena jen proto, že jsou Skoty.¹³⁴

Ani v tomto dokumentu však nedošlo k vyřešení některých kontroverzních témat ze sedmdesátých let, např. vztah mezi Skotským parlamentem a celobritskými orgány nebo *West-Lothian Question*. Nevyřešení těchto problematických bodů tak ponechávalo stále určitou možnost opětovné porážky devoluce. Součástí dokumentu byla ještě tzv. volební smlouva (*Electoral Agreement*), která se snažila zajistit rovnoprávné zastoupení mužů a žen v budoucím parlamentu. Tento labouristický návrh ale podepsali pouze liberální demokraté.¹³⁵

Ukázalo se, že shromáždění je schopné splnit svůj primární cíl, tedy navrhnout schéma pro budoucí parlament. Mnohem větší obtíže ale shromáždění způsobily jeho další cíle, kterými byla mobilizace skotského obyvatelstva, získání jeho podpory pro své návrhy a jejich následné prosazení. Ačkoli měly návrhy SCC díky přízni skotských médií poměrně dobrou publicitu, průzkumy veřejného mínění nenasvědčovaly tomu, že by skotská veřejnost byla s návrhy dostatečně obeznámena.¹³⁶ Stále se tedy jednalo o politiku elit.¹³⁷

¹³⁴ Brand J., Mitchell J., *Home Rule in Scotland*, in Bradbury J. (ed.), *British regionalism and Devolution*, s. 49, see also Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: *Sborník Západoevropských studií*, s. 114.

¹³⁵ Kasáková Z., s. 113.

¹³⁶ Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century*, s. 150-151.

¹³⁷ Brand J., Mitchell J., *Home Rule in Scotland*, in Bradbury J. (ed.), *British regionalism and Devolution*, s. 50.

Hlavní slovo v SCC měla Labouristická strana, což se projevilo i tím, že prakticky veškeré dokumenty SCC vycházely z předchozích návrhů této strany.¹³⁸ Oboustranně byla účast labouristů ve shromáždění výhodná. Pro shromáždění byla angažovanost labouristů přínosem především z toho důvodu, že učinila odklon budoucí labouristické vlády od devoluce politicky nemožným. Labouristům díky SCC naopak značně vzrostl kredit u skotských voličů, což se příznivě odrazilo na jejich volebních ziscích.¹³⁹

5. Devoluční politika labouristů pod vedením T. Blaira a všeobecné volby 1997

Tony Blair před všeobecnými volbami v roce 1997 zdůrazňoval, že se jeho vláda zasadí o zřízení skotského parlamentu a velšského shromáždění již v prvním roce své vlády. Ve svém proslovu, předneseném v červnu 1996 na univerzitě v Edinburghu zdůraznil, že se změnila nejen doba ale i samotná Labouristická strana, která je připravena na nové výzvy adekvátně reagovat. Vyzdvihl legitimitu skotských a velšských požadavků na vlastní samosprávu, stejně jako nutnost vyjít těmto požadavkům vstříc, pokud nemá dojít k rozpadu Velké Británie. Proklamoval, že z devoluce nebudou profitovat pouze Skotsko a Wales, ale celé Spojené království, jelikož přenesení části pravomocí z centra na regionální úroveň, dovolí centru zabývat se více potřebami celé země. Ve prospěch chystané devoluce uváděl příklady jiných zemí, které úspěšně přerozdělily pravomoci centra, jako například Německo, ale třeba i tradičně centralizovaná země jako Francie.¹⁴⁰

Blair si byl vědom problémů spojených s prosazením takto komplexního a kontroverzního ústavního návrhu v parlamentu. V červnu 1996 proto trval na konání referenda o devoluci ve Skotsku ještě před samotným představením návrhu zákona v parlamentu.

¹³⁸ Řichová B., *Skotsko na cestě k autonomii*, s. 65.

¹³⁹ Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century*, s. 151.

¹⁴⁰ Blair T., *New Britain, My vision of a young country*, s. 269-272.

Rovněž požadoval, aby Skotům nebyla položena pouze jedna otázka, ale dvě: nejen zda chtějí skotský parlament, ale také zda by tento parlament měl mít pravomoci v oblasti úpravy daní. Blair to ve svém projevu vyjádřil takto: „Abychom zabránili lžím konzervativců o tom, že labouristé chtějí ve Skotsku zavést nevýhodnou „tartan tax“, umožníme Skotům vyjádřit se v druhé otázce referenda k této problematice.“¹⁴¹

Vláda se rozhodla uspořádat referendum záhy po všeobecných volbách, aby tak ještě zvýšila pravděpodobnost kladného výsledku. Načasování bylo tedy naprosto odlišné od roku 1979, kdy vláda předložila své návrhy k lidovému hlasování na konci volebního období, kdy se netěšila vysoké voličské podpoře.

Blair byl pro svůj požadavek konání referenda velice kritizován jak skotskými labouristy, tak ostatními členy SCC.¹⁴² Uspořádání referenda totiž nebylo v devadesátých letech labouristickou politikou a rozhodnutí o konání referenda tak přišlo zcela nečekaně z vedení labouristické strany, bez předchozí konzultace se skotskými stranickými kolegy či členy SCC. Mnozí skotští labouristé se obávali, že referendum znamená počátek odklonu vedení strany od prosazování devoluce. Někteří stranu vinili, že příliš podléhá voličským tlakům a nestojí si dostatečně za svými devolučními návrhy.¹⁴³ Blairova taktika se ale nakonec ukázala být správnou, jelikož výsledky referenda vzaly vítr z plachet kritikům devoluce v řadách anglických poslanců.¹⁴⁴

Únava, nespokojenost a touha po změně vedla nakonec v květnu 1997 k vítězství Labouristické strany ve všeobecných volbách. Ta v těchto volbách získala obdivuhodných

¹⁴¹ „We will nail for ever the Tory lie that Labour will impose a tartan tax on the people of Scotland. We will ask them, in a second referendum question, if they want a Parliament financed purely from a grant or do they want it to have limited discretionary powers over its budget?“ Blair T., *New Britain, My vision of a young country* s. 274.

¹⁴² Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century*, s. 151.

¹⁴³ Brand J., Mitchell J., *Home Rule in Scotland*, in Bradbury J. (ed.), *British regionalism and Devolution*, s. 49, see also Bradbury J., Mawson J., *Conclusion: The Changing Politics and Governance of British regionalism*, in Bradbury J. (ed.), *British regionalism And Devolution* (London, Jessica Kingsley publishers Ltd., 1997), s. 301.

¹⁴⁴ Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom*, s. 198.

419 křesel, zatímco konzervativci pouhých 165. Konzervativní strana navíc ve Skotsku nezískala ani jediný mandát, zatímco labouristé jich získali 56.¹⁴⁵

5.1 Kampaň a úspěšné referendum 1997

Ještě než nová vláda vypracovala Bílou knihu, na jejímž základě mělo proběhnout referendum, předložila na prvním zasedání Dolní komory návrh o referendu ve Skotsku a Walesu (Referendums Bills). V tomto návrhu labouristé stanovili, že referendum bude obsahovat dvě otázky a že k jeho přijetí postačí prostá většina hlasujících. Tentokrát tedy nebylo stanoveno žádné procentuální omezení, jako tomu bylo v roce 1979 v případě Cunninghamova dodatku.¹⁴⁶

V červenci 1997 pak strana vydala Bílou knihu *Parlament Skotska (Scotland's Parliament)*. Ačkoli se jednalo o propracovaný dokument, strana se vyvarovala zbytečných detailů, aby tak neumožnila odpůrcům devoluce příliš jej kritizovat.¹⁴⁷ Bílá kniha stanovila, ve kterých oblastech bude moci skotský parlament přijímat zákony a které naopak zůstanou nadále v kompetenci Westminsteru. Rozebrán byl i vztah Skotska k Evropské unii. Bílá kniha převzala některé návrhy SCC z roku 1995 týkající se volebního systému, velikosti parlamentu a finančního uspořádání. Parlament tedy měl být financován z vládního rozpočtu a měl mít pravomoc měnit daň z příjmu v rozmezí 3%. Tento dokument navíc dořešil některé další záležitosti, které SCC ponechalo stranou nebo se na nich nedokázalo shodnout. Bylo mimo jiné rozhodnuto o zachování funkce skotského státního sekretáře, který bude doplňovat

¹⁴⁵ Říchová B.(ed.), *Komparace politických systémů I.*, s. 133, see also Rovná L., *Kdo vládne Británii?*, s. 50-51, see also Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century*, s. 156.

¹⁴⁶ Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 115.

¹⁴⁷ Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century*, s. 152, see also Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 116.

skotskou vládu v čele s prvním ministrem v záležitostech, které nadále zůstanou centralizovány.¹⁴⁸

Konzervativní strana označila labouristické návrhy v červenci 1997 za „trojského koně“. Tedy za chybný krok, který nakonec povede k rozpadu Unie. Mluvčí Konzervativní strany v ústavních otázkách označil Bílou knihu za „nebezpečnou, devastující a nečestnou“.¹⁴⁹ Předseda Konzervativní strany William Hague se ale vyjádřil smířlivěji, když prohlásil, že „budoucí konzervativní vláda skotský parlament nezruší.“¹⁵⁰

Datum konání referenda bylo stanoveno na 11. září 1997 a Tony Blair přislíbil, že Labouristická strana bude hrát hlavní roli v mezistranické kampani za dvojité Ano. Slíbil, že tato kampaň bude zcela odlišná od té v roce 1979, když řekl, že „labouristé tehdy vedli svou vlastní kampaň, ale nyní je situace odlišná. Máme podporu shromáždění, které sdružuje široké spektrum přívrženců do jednotné kampaně za dvojité ano.“¹⁵¹ A tak byla v srpnu 1997 spuštěna kampaň *Skotsko vpřed (Scotland Forward)*, kterou aktivně podporovala Labouristická strana, Liberální demokraté, ale i SNP.

I přesto vedly ještě jednotlivé strany své vlastní kampaně, které ale byly oproti roku 1979 ve vzájemném souladu. Strany si velmi dobře uvědomovaly, že bez vzájemné spolupráce není možné uspět, jelikož průzkumy veřejného mínění naznačovaly, že postoje voličů jsou značně proměnlivé a že žádná strana nemůže zajistit kladný výsledek bez spolupráce s ostatními.¹⁵² Hlavním rozdílem oproti situaci z roku 1979 bylo, že tentokrát měli obhájci devoluce díky SCC a jiným hnutím na své straně široké spektrum podpory. Na stranu devoluce se v devadesátých letech připojily i skotské ekonomické elity, na konečném

¹⁴⁸ Kasáková Z., s. 116-117.

¹⁴⁹ „dangerous, damaging and dishonest“ Evans M., *Constitution-making and the Labour Party*, s. 243.

¹⁵⁰ Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 117.

¹⁵¹ „Then we had a Labour plan and a Labour campaign. Now, in the 1990s, we have the consensus the Convention has built and we will have a united, inclusive Yes campaign, working with others to secure Yes vote on both questions.“ Blair T., *New Britain, My vision of a young country*, s. 274.

¹⁵² Řichová B., *Devoluce na Britský způsob aneb Skotsko na cestě od nezávislosti*, s. 10.

úspěchu devoluce se podílela i skotská média, která tuto myšlenku obhajovala po celá devadesátá léta.

Jednotná kampaň přinesla své výsledky, když se 11. září 1997 74,3% voličů (44,7% všech oprávněných voličů) vyjádřilo ve prospěch skotského parlamentu. I druhá otázka týkající se finančních pravomocí parlamentu byla voliči kladně přijata, když se v její prospěch vyjádřilo 63,5% voličů (38,1% všech oprávněných voličů).¹⁵³ Jelikož tentokrát nebyly výsledky referenda omezeny procentuálním požadavkem jako v roce 1979, bylo referendum úspěšné.

Výsledky referenda byly ale pouze konzultativní a vláda ještě musela získat podporu poslanců ve Westminsteru. Labouristé předložili již 17. prosince 1997 Dolní sněmovně návrh zákona o Skotsku, který se výrazně nelišil od Bílé knihy. Jediným rozdílem tentokrát bylo, že návrh vyjmenovával pouze pravomoci, které nadále zůstanou v kompetenci Westminsteru. Tato nová formulace byla jednoduchá a jasná, nenechávala tedy oponentům devoluce mnoho prostoru k protestům, jako tomu bylo na konci sedmdesátých let.¹⁵⁴ Tento návrh obdržel královský souhlas o rok později dne 19. listopadu 1998 a stal se zákonem (*Scotland Act 1998*).¹⁵⁵

První volby do nového skotského parlamentu proběhly v květnu 1999, čímž se završil více jak století trvající proces devoluce. V těchto volbách zvítězili labouristé a dalo by se říci, že zaslouženě, jelikož to byla právě jejich strana, která ustavení parlamentu dovedla do zdárného konce.

¹⁵³ Říchová B., Skotsko na cestě k autonomii, s. 69.

¹⁵⁴ Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century*, s. 150.

¹⁵⁵ Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií, s. 118-119.

ZÁVĚR

Labouristická strana bezpochyby sehrála zcela zásadní roli v devolučním procesu ve Skotsku v posledních třech dekádách dvacátého století. Ačkoli se tato strana ještě v šedesátých letech stavěla k této otázce záporně, od poloviny sedmdesátých let ji lze považovat za prodevoluční. Její devoluční úsilí bylo sice ještě v sedmdesátých letech poněkud váhavé, ale osmdesátá a devadesátá léta definitivně potvrdila prioritní zájem strany na prosazení devoluce.

Byla to opravdu Labouristická strana bez jejíž angažovanosti by nebylo možné devoluci ve Skotsku uskutečnit. Konzervativní strana totiž devoluci od konce sedmdesátých let nepodporovala a liberálové či SNP nebyly ze své pozice malých stran, schopné devoluci na půdě parlamentu prosadit.

Ačkoli Konzervativní strana, jako první ze dvou hlavních stran, zařadila devoluci do své oficiální politiky na konci šedesátých let, její angažovanost v této otázce s postupujícími roky ztrácela na síle. K definitivnímu odklonu strany od devoluce dochází s nástupem Margaret Thatcherové do vedení strany v roce 1975. Ještě před volbami v roce 1979 sice konzervativci slibovali představení svých devolučních návrhů, ale tyto jejich sliby lze zpětně hodnotit jako součást předvolební taktiky, protože strana po svém vítězství ve volbách žádné devoluční návrhy nepředložila. Změna unionistického postoje strany nenastala ani v roce 1990, kdy Margaret Thatcherovou ve vedení strany vystřídal John Major.

Liberálové a SNP sice obě patřily k zastánkyním skotské devoluce, ale jak už bylo řečeno, obě byly příliš malé na to, aby ji byly schopné prosadit. Pro SNP byla devoluce navíc spíše takovým mezikrokem k jejímu konečnému cíli, tedy nezávislému Skotsku v Evropě.

Mimo politické strany usilovala o devoluci ještě nejrůznější hnutí, která houfně vznikala především v devadesátých letech. Bez podpory některé z hlavních britských stran ale

jejich návrhy neměly šanci na úspěch. To si uvědomovala i CSA, když při zřizování ústavodárného shromáždění tolik usilovala o členství labouristů v něm. Jedině politická strana byla totiž schopná účinně lobovat za návrhy shromáždění v parlamentu. Taktika spojení širokého spektra skotských elit s labouristy do jedné organizace se ukázala účinnou, když labouristé zvítězili ve všeobecných volbách v roce 1997 a na základě široké podpory sdružené pod hlavičkou SCC, prosadili devoluční návrhy na půdě parlamentu.

Ptáme-li se proč byla devoluční aktivita labouristů v roce 1997 úspěšná a proč se tak nestalo již o dvě desetiletí dříve v roce 1979, je třeba hledat odpověď v rozdílné politické situaci i pozici labouristů.

Jak už bylo řečeno, labouristé se v sedmdesátých letech přiklonili na stranu devoluce pod hrozbou volebních zisků SNP v roce 1974. Ve svých řadách ale stále měli mnoho skeptiků a odpůrců této myšlenky. Názorová nejednotnost strany pak vyústila ve vznik problematických bodů, jako byla například *West Lothian Question* nebo Cunninghamův dodatek, které nakonec zapříčinily krach zákona o Skotsku 1978. Nejednotnost strany se dále negativně odrazila na předreferendové kampani, když strana vedla hned dvě kampaně, jednu za přijetí navrhovaného zákona a jednu proti. Kampaň pro návrh navíc odmítla spolupracovat s jinými politickými stranami a vedla svou kampaň osamoceně. V této době navíc devoluce neměla ve Skotsku podporu místní správy ani ekonomických subjektů. Ty si na svou stranu dokázala získat opozice vůči vládnímu návrhu, jejíž jádro tvořili konzervativci. Špatné načasování konání referenda i nešťastně formulovaná otázka nakonec vedla k nepřijetí navrhovaného zákona.

Osmdesátá léta přinesla zcela odlišnou politicko-společenskou situaci. Labouristé, kteří se nyní nacházeli v opozici, neprosazovali tentokrát devoluci pod tlakem rostoucích preferencí SNP, ale z přesvědčení o její oprávněnosti poskytnout Skotsku demokratičtější reprezentaci v rámci britského politického systému. Ve straně totiž, na rozdíl od

sedmdesátých let, nebylo již mnoho odpůrců devoluce jelikož byli v této době nahrazeni mladšími prodevolučně smýšlejícími politiky. Labouristé se v této době stali stranou hájící skotské zájmy, což se pozitivně odrazilo na jejich vysokých volebních ziscích ve Skotsku. Sama Konzervativní strana svou politikou a především nepopulární „daní z hlavy“ pomohla k oživení skotských devolučních nálad a růstu podpory labouristů a jejich devolučních návrhů.

Vznik ústavodárného shromáždění v roce 1989 a účast labouristů v něm mělo pro devoluci v devadesátých letech obrovský význam. Díky této organizaci získaly totiž devoluční návrhy širokou podporu skotských elit, kterou v sedmdesátých letech neměly, což se negativně odrazilo například v referendu v roce 1979. Labouristé pak s podporou sdruženou v SCC mohli po svém vítězství ve volbách v roce 1997 snáze prosadit návrh na ustavení skotského parlamentu. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že návrh budoucího parlamentu byl dobře propracovaný a navíc byla skotská veřejnost s některými jeho částmi seznámena již dříve díky dokumentům SCC. I tento fakt vedl ke kladnému přijetí návrhu v referendu v roce 1997.

Pozitivně devoluci v osmdesátých letech ovlivnila i evropská integrace, jelikož například rozvoj vlád na regionální úrovni v některých evropských státech posloužil labouristům jako modelový příklad decentralizace a podpořil jejich politiku. Navíc si zvýšení dotací ze strukturálních fondů Evropské unie vyžádalo vznik nových regionálních struktur, skrze které bylo možné o dotace efektivně žádat. Rozvoj těchto struktur, jejich vzájemná provázanost a spolupráce vytvořila dobré zázemí devoluci v devadesátých letech.¹⁵⁶

Podle Bradburyho a Mawsona usilovali labouristé o devoluci i z toho důvodu, že si po dlouhých letech v opozici uvědomili, že by jejich strana z decentralizace v podobě ustavení skotského parlamentu profitovala, pokud by se v budoucnu opět ocitla v opozici. Labouristé

¹⁵⁶ Bradbury J., Mawson J., *Conclusion: The Changing Politics and Governance of British regionalism*, in Bradbury J. (ed.), *British regionalism and Devolution*, s. 279.

samozřejmě předpokládali, že by v budoucím parlamentu získali většinu. Pro labouristy, nacházející se u moci mnohem méně často než konzervativci, se totiž koncentrace moci v centru již nejevila nadále výhodnou.¹⁵⁷

Sama Labouristická strana prodělala v devadesátých letech velkou změnu, když se pod vedením Tonyho Blaira přihlásila k principům tržní ekonomiky. New Labour přestala prosazovat politiku státní intervence, tak jako dřív, kdy usilovala o „stát blahobytu“ (*welfare state*), a proto již nepotřebovala takovou míru centralizace jako dříve. V tomto ohledu korespondovala filosofie strany s jejími devolučními návrhy. V sedmdesátých letech se o něčem podobném nedalo hovořit, jelikož strana prosazovala státní intervenci s důrazem na centrální kontrolu, která ale byla v rozporu s jejími decentralizačními devolučními návrhy.¹⁵⁸

Změněná politicko-společenská situace v osmdesátých a devadesátých letech, soustavná angažovanost labouristů v otázce devoluce ve Skotsku a dlouholetá činnost SCC nakonec vedla k realizaci devoluce ve Skotsku. Úspěšné referendum v září 1997 potvrdilo zájem skotského obyvatelstva mít svůj vlastní parlament a labouristické vládě se posléze podařilo tento návrh prosadit i na půdě parlamentu. Labouristé tak provedli největší ústavní změnu od vzniku Unie v roce 1707.

Otázkou zůstává nakolik je ustavení skotského parlamentu konečným bodem složitého procesu devoluce. Z průzkumů veřejného mínění ovšem vyplývá, že po ustavení skotského parlamentu výrazně poklesl počet Skotů volajících po nezávislosti.¹⁵⁹ Potvrdil se tak názor labouristů a jeden z jejich předních argumentů pro devoluci, a sice že jedině zřízením skotského parlamentu lze udržet Skotsko v Unii.

¹⁵⁷ Bradbury J., Mawson J., s. 275.

¹⁵⁸ Bradbury J., Mawson J., s. 297-301.

¹⁵⁹ Říchová B., Devoluce na Britský způsob aneb Skotsko na cestě od nezávislosti, s. 10.

PŘÍLOHY

Tabulka č. 1: Výsledky všeobecných voleb ve Skotsku v letech 1900 – 1997

	Konzervativní strana		Labouristická strana		Liberálové		SNP	
	1	2	1	2	1	2	1	2
1900	49,0	36	-	-	50,2	34		
1906	38,2	10	2,3	2	56,4	59		
1910(leden)	39,6	9	5,1	2	54,2	59		
1910(prosinec)	42,6	9	3,6	3	53,6	58		
1918	52,3■	54■	24,7	6	15,0 I	8		
	2,0	2						
1922	25,1	13	32,2	29	21,5 I	15		
					17,7 N	12		
1923	31,6	14	35,9	34	28,4	22		
1924	40,7	36	41,1	26	16,6	8		
1929	35,9	20	42,3	36	18,1	13		
1931	55,3*	57*	32,6	7	8,6	7	1,0	0
1935	49,8*	43*	41,8♦	24♦	6,7	3	1,1	0
1945	41,1	27	49,4♦	40♦	5,0	0	1,2	0
1950	44,8	31	46,2	37	6,6	2	0,4	0
1951	48,6	35	47,9	35	2,7	1	0,3	0
1955	50,1	36	46,7	34	1,9	1	0,5	0
1959	47,2	31	46,7	38	4,1	1	0,8	0
1964	40,6	24	48,7	43	7,6	4	2,4	0
1966	37,7	20	49,9	46	6,8	5	5,0	0
1970	38,0	23	44,5	44	5,5	3	11,4	1
1974(únor)	32,9	21	36,6	40	8,0	3	21,9	7
1974(říjen)	24,7	16	36,3	41	8,3	3	30,4	11
1979	31,4	22	41,6	44	9,0	3	17,3	2
1983	28,4	21	35,1	41	24,5+	8+	11,8	2
1987	24,0	10	42,4	50	19,3+	9+	14,0	3
1992	25,6	11	39,0	50	13,1	8	21,5	3
1997	17,5	0	45,6	56	13,0	10	22,1	6

Poznámka: Sloupec 1 zobrazuje podíl získaných hlasů v procentech; sloupec 2 počet získaných mandátů.

Legenda: ■ Zahrnuje všechny „koaliční strany“
 I Nezávislí Liberálové (*Independent Liberal*)
 N Národní Liberálové (*National Liberal*)
 * Zahrnuje všechny „národní“ strany
 ♦ Zahrnuje výsledky Nezávislé labouristické strany (*Independent Labour Party, ILP*)
 + Součet volebního zisku Liberálů a Sociálních demokratů (*Social Democratic Party, SDP*)

Zdroj: Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century* (Houndmills, Palgrave, 2001) s. 156

Tabulka č. 2: Výsledky skotského referenda 1. 3. 1979

Přejete si, aby opatření "Scotland Act" z roku 1978 byla realizována?

volební obvod	Ano			Ne		
	% účastníků referenda	% všech opr. voličů	počet hlasujících	% účastníků referenda	% všech opr. voličů	počet hlasujících
Western Isles	55,8	27,8	6 218	44,2	22,1	4 933
Central	54,7	36,0	71 296	45,3	29,9	59 105
Strathclyde	54,0	33,7	596 519	46,0	28,7	508 599
Fife	53,7	35,0	86 252	46,3	30,2	74 436
Highland	51,0	33,0	44 973	49,0	31,7	43 274
Lothian	50,1	33,0	187 221	49,9	32,9	186 421
Tayside	49,5	31,2	91 482	50,5	31,8	93 325
Grampian	48,3	27,6	94 944	51,7	29,5	101 485
Dumfries and Galloway	40,3	25,8	27 162	59,7	38,2	40 239
Borders	40,3	26,7	20 746	59,7	39,7	30 780
Orkney	27,9	15,1	2 104	72,1	39,0	5 439
Shetland	27,0	13,6	2 020	73,0	36,7	5 466
Scotland	51,6	32,5	1 230 937	48,4	30,5	1 153 502
Opraveno (a)		32,9				

a) Počet všech oprávněných voličů snížen o 40 200 při započítání 40% těch, kteří by volili ve prospěch referenda (odpověděli ANO); nebyli zahrnuti zemědělci, studenti, zdravotní sestry (trvalý pobyt zaregistrován na více než jedné adrese) a vězni.

Zdroj: Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií (Praha, Karolinum, 2005), s.209

Tabulka č. 3: Výsledky skotského referenda 11. 9. 1997

I. Autonomní parlament

volební obvod	Ano			Ne		
	% účastníků referenda	% všech opr. voličů	počet hlasujících	% účastníků referenda	% všech opr. voličů	počet hlasujících
City of Aberdeen	71,8	38,3	65 035	28,2	15,1	25 580
Aberdeenshire	63,9	36,2	61 621	36,1	20,5	34 878
Angus	64,7	38,8	33 571	35,3	21,2	18 350
Argyll and Bute	67,3	43,5	30 452	32,7	21,1	14 796
East Ayrshire	81,1	52,3	49 131	18,9	12,2	11 426
North Ayrshire	76,3	48,2	51 304	23,7	15,0	15 931
South Ayrshire	66,9	44,4	40 161	33,1	22,0	19 909
Borders	62,8	40,5	33 855	37,2	24,0	20 060
Clackmannan	80,0	52,6	18 790	20,0	13,2	4 706
Dumfries and Galloway	60,7	38,3	44 619	39,3	24,8	28 863
East Dunbartonshire	69,8	50,4	40 917	30,2	21,8	17 725
West Dunbartonshire	84,7	53,7	39 051	15,3	9,7	7 058
City of Dundee	76,0	42,1	49 252	24,0	13,3	15 553
City of Edinburgh	71,9	43,0	155 900	28,1	16,8	60 832
Falkirk	80,0	50,7	55 642	20,0	12,7	13 953
Fife	76,1	45,8	125 668	23,9	14,4	39 517
City of Glasgow	83,6	42,8	204 269	16,4	8,4	40 106
Highland	72,6	43,8	72 551	27,4	16,5	27 431
Inverclyde	78,0	46,8	31 680	22,0	13,2	8 945
North Lanarkshire	82,6	49,9	123 063	17,4	10,5	26 010
South Lanarkshire	77,8	48,9	114 908	22,2	13,9	32 762
East Lothian	74,2	48,2	33 525	25,8	16,8	11 665
West Lothian	79,6	49,6	56 923	20,4	12,7	14 614
Midlothian	79,9	51,8	31 681	20,1	13,1	7 979
Moray	67,2	38,6	24 822	32,8	18,9	12 122
Orkney Islands	57,3	30,5	4 749	42,7	22,7	3 541
Perthshire and Kinross	61,7	38,7	40 344	38,3	24,0	24 998
East Renfrewshire	61,7	41,9	28 253	38,3	26,1	17 573
Renfrewshire	79,0	49,3	68 711	21,0	13,1	18 213
Shetland Islands	62,4	32,0	5 430	37,6	19,3	3 275
Stirling	68,5	44,9	29 190	31,5	20,7	13 440
Western Isles	79,4	43,9	9 977	20,6	11,4	2 589
Scotland	74,3	44,7	1 775 045	25,7	15,5	614 400

Zdroj: Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?* in: Sborník Západoevropských studií (Praha, Karolinum, 2005), s.210

Tabulka č. 4: Výsledky skotského referenda 11.září 1997

II. Pravomoc měnit daň

volební obvod	Ano			Ne		
	% účastníků referenda	% všech opr. voličů	počet hlasujících	% účastníků referenda	% všech opr. voličů	počet hlasujících
City of Aberdeen	60,3	32,0	54 320	39,7	21,0	35 709
Aberdeenshire	52,3	29,5	50 295	47,7	27,0	45 929
Angus	53,4	31,9	27 641	46,6	27,8	24 089
Argyll and Bute	57,0	36,8	25 746	43,0	27,8	19 429
East Ayrshire	70,5	45,3	42 559	29,5	19,0	17 824
North Ayrshire	65,7	41,3	43 990	34,3	21,6	22 991
South Ayrshire	56,2	37,2	33 679	43,8	29,0	26 217
Borders	50,7	32,6	27 284	49,3	31,7	26 497
Clackmannan	68,7	45,1	16 112	31,3	20,6	7 355
Dumfries and Galloway	48,8	30,7	35 737	51,2	32,2	37 499
East Dunbartonshire	59,1	42,6	34 576	40,9	29,5	23 914
West Dunbartonshire	74,7	47,3	34 408	25,3	16,0	11 628
City of Dundee	65,5	36,1	42 304	34,5	19,0	22 280
City of Edinburgh	62,0	36,9	133 843	38,0	22,7	82 188
Falkirk	69,2	43,8	48 064	30,8	19,5	21 403
Fife	64,7	39,4	108 021	35,3	21,5	58 987
City of Glasgow	75,0	38,3	182 589	25,0	12,8	60 842
Highland	62,1	37,0	61 359	37,9	22,6	37 525
Inverclyde	67,2	40,2	27 194	32,8	19,6	13 277
North Lanarkshire	72,2	43,5	107 288	27,8	16,8	41 372
South Lanarkshire	67,6	42,4	99 587	32,4	20,3	47 708
East Lothian	62,7	40,4	28 152	37,3	24,1	16 765
West Lothian	67,3	41,8	47 990	32,7	20,3	23 354
Midlothian	67,7	43,8	26 776	32,3	20,9	12 762
Moray	52,7	30,1	19 326	47,3	27,0	17 344
Orkney Islands	47,4	25,1	3 917	52,6	27,9	4 344
Perthshire and Kinross	51,3	32,1	33 398	48,7	30,4	31 709
East Renfrewshire	51,6	35,0	23 580	48,4	32,9	22 153
Renfrewshire	63,6	39,5	55 075	36,4	22,6	31 537
Shetland Islands	51,6	26,4	4 478	48,4	24,8	4 198
Stirling	58,9	38,5	25 044	41,1	26,9	17 487
Western Isles	68,4	37,6	8 557	31,6	17,4	3 947
Scotland	63,5	38,1	1 512 889	36,5	21,9	870 263

Zdroj: Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?* in: Sborník Západoevropských studií (Praha, Karolinum, 2005), s.210

Graf č.1: viz příložený soubor

Poznámka ke grafu č.1:

Výsledky v r. 1997 odpovídají oblastem v r. 1979 následovně:

Borders (Borders); Central (Clackmannan, Falkirk, Stirling); Dumfries and Galloway (Dumfries and Galloway); Fife (Fife); Grampian (City of Aberdeen, Aberdeenshire, Moray); Highland (Highland); Lothian (City of Edinburgh, East Lothian, West Lothian, Midlothian); Orkney (Orkney); Shetland (Shetland Islands); Strathclyde (Argyle and Bute, East Ayrshire, North Ayrshire, South Ayrshire, East Dunbartonshire, West Dunbartonshire, City of Glasgow, Inverclyde, North Lanarkshire, South Lanarkshire, East Renfrewshire, Renfrewshire); Tayside (Angus, City of Dundee, Perthshire and Kinross); Western Isles (Western Isles).

Zpracováno podle: Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?* in: Sborník Západoevropských studií (Praha, Karolinum, 2005), s.211

BIBLIOGRAFIE

PRAMENY

House of Commons: *An introduction to devolution in the UK*, HC Research paper, 03/84, November 2003, available at:

<http://www.parliament.uk/commons/lib/research/rp2003/rp03-084.pdf>, 17.4. 2006.

Scotland Act 1998. Chapter 46, available at:

<http://www.opsi.gov.uk/ACTS/acts1998/19980046.htm>, 20. 4. 2006.

Scotland's Parliament. White Paper, available at:

<http://www.scotland.gov.uk/government/devolution/scpa-00.asp>, 20. 4. 2006.

Scotland's Parliament, Scotland's Right, available at:

[http://www.almac.co.uk/business_park/scc/scc-rep.htm#The Scottish Constitutional Convention](http://www.almac.co.uk/business_park/scc/scc-rep.htm#The_Scottish_Constitutional_Convention), 18. 4. 2006.

The Claim of Right of 1988, available at:

<http://www.alba.org.uk/devolution/claimofright.html>, 18. 4. 2006.

KNIHY

Aughey A., *Nationalism, devolution and the challenge to the United Kingdom state* (London, Pluto Press, 2001).

Blair T., *New Britain, My vision of a young country* (London, Fourth estate, 1996).

Bogdanor V., *Devolution in the United Kingdom* (Oxford, Oxford University Press, 2001).

Bradbury J. (ed.), *British regionalism and Devolution* (London, Jessica Kingsley Publishers Ltd., 1997).

Bulmer S., *British devolution and European policy-making: transforming Britain into multi-level governance* (Houndmills, Palgrave Macmillan, 2002).

Coupland R., *Welsh and Scottish Nationalism: A study* (London, Collins, 1954).

Davidson N., *The origins of Scottish nationalhood* (Sterling, Pluto Press, 2000).

Davies N., *Ostrovy: dějiny* (Praha, BB art, 2003).

Elock H. and Keating M. (eds.), *Remaking the union: devolution and British politics in the 1990s* (London, Cass, 1998).

Evans M., *Constitution-making and the Labour Party* (New York, Palgrave Macmillan, 2003).

- Harvie Ch., *Scotland: a short story* (Oxford, Oxford Press, 2002).
- Hassan G., *The Scottish Labour Party, History, Institutions and Ideas* (Edinburgh, Edinburgh University Press, 2004).
- Hutchison I.G.C., *Scottish politics in the twentieth century* (Houndmills, Palgrave, 2001).
- Kasáková Z., *Vznik skotského parlamentu-konec procesu devoluce?*, in: Sborník Západoevropských studií (Praha, Karolinum, 2005).
- Kenneth M.O., *Dějiny Británie* (Praha, Lidové noviny, 1999).
- Mitchell J., *Governing Scotland: the invention of administrative devolution* (Houndmills, Palgrave Macmillan, 2003).
- Murkens J.E., Jones P. And Keating M.(eds.), *Scottish independence: a practical guide* (Edinburgh, Edinburgh University Press, 2002).
- Nairn T., *After Britain: New Labour and return of Scotland* (London, Granta Books, 2000).
- O'Neil M., *Devolution and British politics* (Harlow, Pearson Education, 2004).
- Pittock Murray G.H., *Scottish nationality* (Houndmills, Palgrave, 2001).
- Rovná L., *Kdo vládne Británii?* (Praha, Sociologické nakladatelství Slon, 2004).
- Rovná L., *Premiérka jejího veličenstva* (Praha, Evropský kulturní klub, Praha, 1991).
- Říchová B.(ed.), *Komparace politických systémů I.* (Praha, Vysoká škola ekonomická v Praze, 1999).
- Strmiska M., *Regionální strany, stranické systémy a teritoriálně politický pluralismus* (Brno, AP, 2005).
- Taylor A., *What a state!: is devolution for Scotland the end of Britain?* (London, HarperCollins Publishers, 2000).
- Welsh F., *The four nations: a history of the United Kingdom* (London, HarperCollins Publishers, 2002).

ČLÁNKY A STUDIE

- Bogdanor V., The Constitution and the Party System in the Twentieth Century, *Parliamentary Affairs*, Vol.57, 2004, No.4, s. 717-733.
- Bradbury J. and Mawson J., *Conclusion: The Changing Politics and Governance of british Regionalism*, in Bradbury J. (ed.), *British regionalism and Devolution* (London, Jessica Kingsley publishers Ltd., 1997), s. 273-310.

- Bradbury J. and McGarvey N., Devolution: Problems, Politics and Prospects, *Parliamentary Affairs*, Vol.56, 2003, No.2, s.219-236.
- Bradbury J. and Mitchell J., Devolution: Between Governance and Territorial Politics, *Parliamentary affairs*, Vol.58, 2005, No.2, s. 287-302.
- Bradbury J., Mitchell J., Devolution: Comparative Development and Policy Roles, *Parliamentary Affairs*, Vol. 57, 2004, No.2, s. 329-346.
- Bradbury J., Mitchell J., Devolution: New Politics for Old?, *Parliamentary Affairs*, Vol. 54, 2001, No.2, s. 257-275, available at:
<http://pa.oxfordjournals.org/cgi/reprint/54/2/257?maxtoshow=&HITS=10&hits=10&RESULTFORMAT=&fulltext=Mitchell+J.&searchid=1&FIRSTINDEX=0&resourcetype=HWCIT>, 12. 3.2006.
- Brand J. and Mitchell J., *Home Rule in Scotland*, in Bradbury J. (ed.), *British regionalism and Devolution* (London, Jessica Kingsley publishers Ltd., 1997), s. 35-55.
- Cavanagh M., *The Campaigns for a Scottish Parliament*, University of Strathclyde Department of Government, 2001, neustránkováno, available at :
<http://gdl.cdlr.strath.ac.uk/aspect/docs/aspectcampaigns.htm>, 4. 3.2006.
- Dunleavy P., Margetts H., Smith T. and Weir S., Constitutional Reform, New Labour in Power and Public Trust in Government, *Parliamentary Affairs*, Vol. 54, 2001, No.3, s. 405 - 424.
- Folbrecht L., Británie: Zrada ropná, úkladná, *Týden*, No. 1, 2006, s. 46.
- Hazell R. and Sinclair P., The British constitution in 1997-98: Labour's constitutional revolution, *Parliamentary Affairs*, Vol.52, 1999, No.2, s.161-178.
- Judge D., Whatever happened to parliamentary democracy in the United Kingdom?, *Parliamentary Affairs*, Vol.57, 2004, No.3, s. 682-701.
- Mitchell J., Constitutional conventions and the scottish national movement: origins, agendas and outcomes, *Strathclyde papers on government and politics*, No.78, s. 1-43.
- Mitchell J., The creation of the Scottish parliament: journey without end, *Parliamentary Affairs*, Vol.52, 1999, No.4, s. 649-665.
- Rovná L., Národ, nacionalismus a emancipační snahy, *Mezinárodní vztahy*, No. 4, 1998, s. 47-54.
- Rovná L., Nový nacionalismus, *Mezinárodní vztahy*, No. 1, 1999, s. 91-96.
- Říchová B., Devoluce na Britský způsob aneb Skotsko na cestě od nezávislosti, *Mezinárodní vztahy*, No. 7, 2005, s. 9-11.
- Říchová B., Skotsko na cestě k autonomii, *Politologická revue*, No. 2, 1998, s. 54-75.

Smith T., „Something Old, Something New, Something Borrowed, Something Blue“: Themes of Tony Blair and his Governemnt, *Parliamentary Affairs*, Vol.56, 2003, No.4, s.580-596.

Theakston K., Prime Ministers and the Constitution: Attlee to Blair, *Parliamentary Affairs*, Vol. 58, 2005, No.2, s.17 - 37.

PERIODIKA

The Scotsman, 2005-06.

The Independent, 2005-06.

Financial Times, 2005-06.

INTERNET

www.alba.org.uk

www.bbc.co.uk

www.labour.org.uk

www.parliament.uk

www.publications.parliament.uk

www.scotland.gov.uk

www.scotlandoffice.gov.uk

www.scottishaffairs.org

www.scottishlabour.org.uk

www.scottish.parliament.uk

www.snp.org.uk

SUMMARY

The Labour Party's role in the Devolution in Scotland between 1964 and 1997

Scotland's calls for self-government date back to 19th century, when in 1879 William Gladstone introduced his idea of Home Rule all-round. He wanted to create regional bodies in Ireland, Scotland, Wales and England subordinate to a central Parliament in Westminster. His proposals weren't successful at that time but they became a basis for other devolution movements, especially in Scotland.

By devolution we mean the transfer of powers from a central political authority to a subordinate regional body. Devolution shouldn't be mistaken for federalism, which would divide, not devolve powers between the central authority and other regional bodies.

The devolution debate in Scotland was at its highest peak in the last three decades of 20th century. The aim of this paper is to examine how Labour Party influenced the Scottish devolution debate in this period. It takes a closer look at Labour's attitudes towards the question of devolution and it also deals with Labour's devolution proposals. The Labour party's involvement in devolution has changed over the years and therefore this paper also examines the various reasons why it did so. It focuses on different factors influencing the party's policy with Scottish political nationalism being the most important one.

The thesis is divided into three parts. Part one maps Labour's attitudes towards devolution from the creation of the Party in 1900 until the beginning of the 1960s. It gives an insight into the party's changing attitudes and tries to answer the question of why the party abandoned devolution after the Second World War.

The second part deals with party's devolution policy in the 1960s and 1970s. It discusses various reasons for the growing support for Scottish nationalism and examines

Labour's political response to it, which ended up in creating the Royal Commission on Constitution in 1968, which is also discussed in one chapter.

In this regard the breaking point was the general elections in 1974, which brought further votes for the Scottish National Party. As a result of this, the Labour Party became pro-devolutionist and speeded up the devolution process in Scotland, which led up to the introduction of the Scotland Act 1978 in Parliament. The final chapters of this part of paper deal with the campaign and referendum on Scotland Act in 1979, its results and outcomes.

The third part examines Labour's devolutionary activities during the 1980s and 1990s. The Labour Party, although in opposition, dominated the Scottish politics during these years thanks to their promise to establish a Scottish parliament. In the 1980s an organisation called Campaign for a Scottish Assembly also had same aim, which is discussed separately in one chapter. The General elections in 1987 ended up in a "Doomsday Scenario" when the Conservative Party won the elections in the United Kingdom but lost in Scotland. Another victory for the unpopular Conservative Party lead to the revival of the question of devolution in Scotland. This then helped to create Scottish Constitutional Convention. This organisation, which was dominated by the Labour Party, brought together a broad support for devolution in order to legislate for a Scottish parliament. General elections in 1997 and Labour's overall victory meant a final step for bringing devolution forward. The campaign and successful referendum in September 1997, which led to the creation of the Scottish parliament in 1999 concludes the devolution process in Great Britain as well as this paper.

Oblasti	referendum 1979	referendum 1997
Skotsko - celkově		
Borders	32,9	44,7
Central	26,7	40,5
Dumfries and Galloway	36,0	49,2
Fife	25,8	38,3
Grampian	35,0	45,8
Highland	27,6	37,5
Lothian	33,0	43,8
Orkney	33,0	45,7
Shetland	15,1	30,5
Strathclyde	13,6	32,0
Tayside	33,7	47,0
Western Isles	31,2	40,0
	27,8	43,9

Graf č. 1: Srovnání hlasování pro devoluci ve Skotsku v referendech 1979 a 1997

